

RŪPINTOJĒLIS

Nr. 13

1980 vasaris

TURINYS NR. 13

[Kun. Lionginas Kunevičius]. Prisiik limo varpai.....	539
<i>Juozas Krėminas</i> . Prisiik limas.....	541
MINTYS SUSIM STYMUI	
<i>K.</i> [Felicija Kasputytė]. Kentėjim dimensijos ir prasmė (Gavėniai).....	542
TAUTOS DVASIOS MILŽINAI	
<i>Kun. Stasys Yla</i> . Jurgio Matulaičio asmenybė	546
<i>An.</i> [kun. Andrius Gustaitis]. „Kasdinti šulin vandens tyrojo...“	550
Kunig Virgilij Jaugelė palydinti.....	554
LIETUVA IR LIETUVIS	
<i>Oskaras Vladislovas Milašius</i> . Lietuva.....	555
<i>Juozas Girnius</i> . Rėpinkio ir Vytis - du lietuvių dvasios simboliai.....	558
ISTORIJOS PUSLAPIAI	
<i>Jz.</i> [kun. Juozas Šalčius], Moksleivių ateitininkų organizacijų uždarius. Katalikų akcijos komitetas.....	564
MUMS KALBA MOKSLAS	
<i>A. Digrys</i> [Antanas Patackas]. Žmogus ir nemirtingumas.....	569
KRIKŠTONYBŠIANDIEN	
<i>Stirnius</i> [Edvardas Šiuėžda]. Katalikų veikimas pasaulyje.....	574
<i>Vanduolė</i> [Loreta Užemėkaitė]. Aš iš savo dangaus.....	578
Virš ašarų pasruvusi smėtkelė	578
BAŽNYČIA LIETUVOJE IR PASAULYJE	579

PRISIK LIMO VARPAI

Netrukus sugaus Prisik limo ryto varpai, skelbdami džiaugsm ir vilt , užbaigdami Gav nios m stymus, žadindami ir šaukdami vis žem Velyk procesij , joje eis ir m s tauta, nešdama sunk savo likimo kryži , kaip prisik limo vilt tiek visos tautos, tiek atskiro žmogaus.

Toji viltis be galo reikalinga šiandien, kai Kristus kryžiuojamas ne Golgotos kalne, o žmonei širdyse, kai s jama ne meil ir pasiaukojimas, o neapykanta ir savanaudiškumas. Šiandien naikinamas ne tik tik jimas, ne tik T vyn s meil , - naikinamas bet koks laisvesnis dvasios pol kis, bet koks asmens savarankiškumo parodymas. Naikinama pamažu, sistemingai, kad staigi akcija nesukelt pasipriešinimo, nepažadint spontaniško protesto.

Didžiausia blogyb ne tai, kad naikinama, o tai, kad žmogus apsipranta su naikinimu, ima abejingai pritarti viskam, kas jam si loma, ko iš jo reikalaujama. Žmogaus asmenyb perskyla perpus, išsiugdo 2 veidus: oficial - viskam pritariant , rom ir paklusn , kur labai patogų visiems rodyti, ir neoficial , kuris tyliai priešinasi, bet jo, deja, niekas nemato, niekas nejau ia, o kartais ir pats žmogus pamiršta j tur s.

Tie du veidai ima formotis jau vaikyst je, kai protas imliausias, širdis atvriausia, kai siela labiausiai pažeidžiama. Standartinio m stymo nuodai lydi žmog vis gyvenim . Tarsi voratinklis apraizgo žmogaus siel visokie politiniai seminarai, politin s informacijos, marksizmo-leninizmo universitetai, kurie vis atnaujina nuo vaikyst s kalamus stereotipus. Prie j prid kime nuolatin skub , rengini vėjus, ataskaitas ir sipareigojimus, kasmet atnaujinamus, papuošiamus naujomis etiket mis, nesvarbu, kas tai b t - ar apvalesnis revoliucijos jubiliejus, „lemiamieji metai“, ar dar kas nors. Visa tai atima galimyb savarankiškai rinktis, gilintis vyki esm . Kyla noras kaip nors atstumti t „b d“, užsitikrinti bent truput l ramyb s, nors tas atst mimas reikalaut dideli kompromis su s žine, didelio sav s, iš prigimties laisvos asmenyb s, pažeminimo.

Standartiniai frazi tuštum pajunta jau vaikai, ta iau jie suvokia ir kit dalyk : pasipriešinus tekt atsisakyti mokslo, geresnio darbo, t. y. atsidurti už visuomen s rib . Atsisakymas reikšt apsisprendim , ta iau taip apsispr sti reikia tur ti bent kok teorin , istorin ar filosofin pagrind . O visa tai, kas gal t bent truput l kelti abejon oficialiomis tiesomis, - uolios cenz ros atsijota arba viešai apjuodinta, informacija iškreipta arba stro-piai saugoma spec. fonduose.

Atmetus oficialiai peršam pasaul ži r bei demagogines id jas, lieka tuštuma ir neigimas. O neigimas, neparemtas prasmingesne, kilnesne tiesa, s ja žmogaus širdyje kart l, nepasitik jim , savo egzistencijos beprasmišku-mo suvokim , nevirt , cinizm , moralin pakrikim ir potrauk alkoholizm .

Tai dvasin degradacija, tragedija, kurios pats žmogus dažnai nejauia. Tragedija, sukurta išorės lyg ir melo atmosferos. „Taip reikia“, „taip reikalaujama“, - šiomis formulėmis pateisinamas bet koks veiksmas, užtikrinantis saugumą, išorinį ramybę, ir, deja, degradacija.

Melas tapo nuolatiniu žmogaus būsena, gyvenimo norma, egzistencijos pagrindas. Sklindantis nuo aukštesnių sferų, jis palieja visus sluoksnius, kiekvieną žmogų. Paprastas žodis prarado vertę, lygiai kaip asmens garbė tapo reliatyviu sąvokai. Šiandien tikima ne žmogumi, o popieriumi ir ne bet koku, o antspauduotu, nors antspaudas tik patvirtina melą. Nėra žmogaus, kuris nemeluotų. Melas netgi grindžiamas altruistiniais tikslais, esant meluojama dėl kitų gerovės. Tačiau melas pirmiausia sunaikina pat meluojantį žmogų, o paskui ir tuos, dėl kurių meluojama.

Žmoguje slypintis tiesos instinktas dar palieka vilties, jog melas - neamžinas, tačiau moralinis pakrikimas, sekso sivešpatavimas pakerta gyvybingiausias dvasines jėgas. Net pati žmogiškiausia, giliausia prigimties klodus siekianti vertybė - šeima šiandien jau taip pat ima prarasti prasmę ir vertę. Tapo abstrakcija moralinio išdidumo, garbės jausmas ir tikroji pagarba žmogui, jo asmens reiškimosi laisvei, kuri ir yra vidinio atgimimo bei prisiklimo pagrindas. Todėl nesistebkime didėjančiu alkoholiškais iuonimais, jaunimo moraliniu pakrikimu, perpildytomis psichoneurologinėmis ligoninėmis, - tai dvasinės prievartos vaisiai. Nesistebkime, kad alkoholyje neretai ieško išėjimo ir malšina savo nerimą impulsyvėnais ir silpnėjančia siela, nepakeliantis melo ir vidinės tuštumos. Ieško išėjimo, o randa pražūtį sau ir būsims kartoms. Nesistebkime, kodėl šiandien niekas nebedomina jaunimo. O kaip jį galėtis patraukti tušios frazės? Galimybė gyventi standartinį gyvenimą? Kitko jis nepažįsta, jokio tauresnio idealo jam niekas nepasiūlo ir negali pasiūlyti.

Vydas teigė, kad nuo tautos einama Dievą, kad per tavyje meilę žmogus randa kelią Dievo meilėi. Betgi šiandien tautos idealas suniekintas, iškreipta pati tavyje sąvoka. Visokiausiomis priemonėmis, ir pirmiausia melu, slopinamas žmogaus dvasinis instinktas - savo tavyje, savo kalbos meilė. Didžiavimasis ir nuoširdus domėjimasis tavyje praeitimi apšauktas nacionalizmu, apšmeižti ir suniekinti didvyrių vardai, gražiausi istorijos puslapiai, o priešus esame verčiami laikyti broliais ir geradariais.

Tad kas lieka žmogui? Pasitenkinti buitimi, seksu, patogiu, sočiu gyvenimu, už kurį, beje, irgi mokama melu ir dvasios mirtimi? Priespauda ir žmogaus dvasinės sumenkėjimas - tai sunkusis mūsų tautos kryžius, kur nešame visi, bet kurio dram skaudžiausiai išgyvena tie, kurie dar nepraradę jautrumo skriaudai, neprisitaikę, savo gyvenimu liudijantys prisiklimo galimybę.

Nežmoniškose sąlygose, kuriomis gyvename, slypi ir prisiklimas. Tai patvirtina ir dialektikos dėsnis: *neigime glaudžio teigimo galimybę*. Abejingumo ir susitaikymo sąnaudulyje prabyla žmogiškos širdies nerimas. Visada,

visais laikais buvo žmoniai, kurie, kaip kibirkštis išblusio laužo pelnuose, sušvisdavo tautos gyvenimo sutemose. Šiandien, nepaisant melo barikad, sieloje prabyla praeities didyb, paslaptis piliakalniuose, prabyla lietuviškos moters malda ir viltis, nušvinta knygnešio nešta šviesa, prakalba išniekinti partizan kraujas, per tūkstantį kilometrų ataidi Sibiro kankiniamanai. Negalima būti, kad tūkantai kančia būtų buvusios veltui: ne vienas kraujo lašas, ne vienas kentėjimas, ne viena malda neišstipsta nebytyje - net ir po daugelio metų ateis prisiklimas. Visiems kankiniams, kurių vardai neišlikę, dėkome už viltį atgimti ir prisikelti. Tą viltį šiandien liudija ir tebegyvas tautinis instinktas, ir išlikusi tautinė savimone - toji savimone, kuri buvo laidojama Sibiro sniegynuose, šaudoma Lietuvos miškuose, svaiginama internacionalizmo miglomis...

Neteisybė šiandien tokia didelė, kad ji šaukte šaukiasi tiesos. Bernardo Brazdžionio žodžiais tariant,

...ir tautos nelaimė kaip niekad begalinė,

Ir pasaulis niekad prieš bedugnę krašto nebuvo taip arti.

Tačiau ir tokiomis sąlygomis žmogus pašauktas vykdyti savo žmogiškumo pareigą. Tavo išnešiotas ir gintas tikėjimas atgyja geriausi jaunuolių širdyse. Jis prisikelia širdyse, kuriems nesuteiktas ramybės miegioniška egzistencija, kurie nesutauk su pažemimu. Kiekvienas širdies nerimas, kiekviena protesto kibirkštis kalba apie dvasinio prisiklimo galimybes - tiek atskiroms žmogaus, tiek visos tautos. Gal ji nebus realizuota, bet kol ji glūdi žmogaus širdyje, tol galima kalbėti apie dvasinę gyvybę, apie tautos gyvybę.

Iš pažeminimo gelmių tylia troškimas prisikelti. Jokia priespauda nepasieks širdies, nepavergs proto, jeigu žmogus savo principais ir dora, tikėjimu savyje sukurs pasipriešinimo tvirtovę. Be abejo, tai sunku, tačiau svarbiausia patikėti, kad visuotinio abejingumo apsuptyje, visuotiniame melo atmosferoje manoma būtų teisingam ir garbingam. Svarbiausia pajusti, kad kiekvienas iš mūsų nešioja Lietuvos šlovę ir negarbą, didybę ir menkystę. Kurį pasklis pasaulyje, taip pat priklausomumas.

Prisiklimo galimybes realiai atgimimo versmėms dar neišsekusios. Jos srva iš pilnieji meilės, iš kražių tikėjimo, knygneši atkaklumo ir partizan vilties, iš mūsų dien pasiryžę ir kankiniamanai pasiaukojimo.

[Kun. Lionginas Kunevičius]

Juozas Krėminas

PRISIKLIMAS

O Lietuva, nakties ištiestas krašte.

Ir maldoje tu raudi ir slepies.

Kas jo ten šventos ugnies parnešti,

Didį šeštadienį priešpiet?

O margu ius trimis spalvom kas daž ?
 Ir kas nakties bud jo vidury,
 Aplink bažny i tris kartus kas neš
 Baldakim ir v liavas š ryt?
 Negriaud š viai ir varpai tyl jo,
 O Lietuva! Neprisik lei tu!
 Tik kraujo veliumai išsisup pav jui...
 Kiek bado, šurpo ir nakt !
 Šiandien ramu. Velykos. Kristus k l s.
 Ir svyra maldai nerami galva.
 Leisk, Viešpatie, kaip medžiai, debesys ir g l s,
 Kad prisikelt mano Lietuva!

MINTYS SUSIM STYMUI

K. [Felicija Kasputyt]

KENT JIM DIMENSIJOS IR PRASM

(*Gav niai*)

Pašauk mus susikaupti.

Ateik pas mus, kurie li dni ir ken iantys einame gyvenimo keliu.

Ateik prie m s , kaip tada prie savo mokini , keliaujan i Emaus .

Jau ištisi amžiai, kai kryžius liudija kent jim svarb , aiškiai sako, kad per kan i sukuriama dieviškoji meil . Jau ištisi amžiai, kai kryžius prabyla kaip džiaugsmo ir vilties neš jas. Kryžius moko mus matuoti gyvenim visai kitokiais mastais, negu j matuoja tie, kurie tikisi surasti laim daiktuose, karjeroje, trumpalaik je laim je. Visi civilizacijos laim - jimai n kiek nepadeda sumažinti dvasinio skausmo. Taip yra tod l, kad nesistengiama išsiaiškinti paslapties, kuri gl di kan ioje.

Šventasis Penktadienis - tai nauja skausmo dimensija. Matuodami kasdienyb pagal t dimensij , nušviestume j dvasiniu džiaugsmu, skausm transformuotume džiaugsm , ir m s kan ia tapt šviesiu prisik - limo džiaugsmu.

Per crucem ad lucem - Per kryži švies . Šie žodžiai buvo Elizabet s Leser kelrodis. Jie skamb jo jos širdyje tarsi viso gyvenimo leitmotyvas. Savo darbais ir veikla, kent jimais ir skausmu ji skelb , kad kan ia yra šventumo pradinink ir didži asmenybi ugdytoja. Dienoraštyje ji raš :

Aš tikiu, kad Dievas iš begalin s meil s ir gailėstingumo paskyr žmo - gui kan i . Tikiu, kad kan ia turi savyje dieviškumo poveik . Tikiu, kad Kristus transformavo kan i , pašvent j ir iš k l iki dieviškumo.

Per ištisis amžius žmon s, verždamiesi džiaugsm , pra jo pro kryži . Ta iau ir tikrasis džiaugsmas buvo paskelbtas tik kryžiaus pap d je, kai aušo Prisik limo rytas.

Atgimti - tai s moningai paimti savo kryži ir j nešti. Ta iau reikia saugoti kryži savo viltyje, vilt - savo širdyje, nuolankum - pagarboje. Nešdamas kryži žinai, kad neb si amžinai prie jo prikaltas. Kryžius veda nauj gyvenim . Kryžius - tai žmogaus gyvenimo simbolis ir žmogaus atsakomyb s arbitras. kryžiaus s vok eina ir darbas, ir r pes iai, ir skausmas, ir vienatv , ir li desys. Kryži ant m s pe i uždeda žmon s, su kuriais mes susiduriame savo buities kelion je, išorin s s lygos bei aplinkyb s ir pagaliau mes patys.

Žmogaus paskirtis - nešti savo paties kryži arba pad ti kitiems j nešti (R. Bastenas).

Kryžius yra paslaptingas meil s simbolis. Jis aiškiai sako, kad dieviškoji meil sukuriama be galo kilnia kan ia ir griežtu teisingumu. Paskui Krist seka tik tas, kuris yra pasiryž s nesentimentaliai ir neromantiškai eiti tuo keliu, kuriuo jo Kristus paskutin mis savo gyvenimo žem je dienomis. Svajodami apie ideal pasaul , neturime dr sos pažvelgti kryži , tod l klimpstame ir nedr stame pakilti iki subrendimo.

Aš šlovinu Viešpat už visas malones, kurias Jis man suteik , bet ypa d koju ir garbinu J už tai, kad Jis atved mane pas save skausmo ir kan ios keliu (Elizabet Leser).

Sielos gilumoje kiekvienas tikisi, kad jo dienos bus gražios ir šviesios, kad išpl tos savo gabumus bei talentus, kad gal s be vargo ir sunkum tarnauti žmoni gerovei. Tuo tarpu viskas vyksta atvirks iai. Praeina gražiausi metai, o žmogus grumiasi tik su kasdienyb s smulkmenomis, kovoja d l buto, d l drabuži , d l valgio, d l tarnybos. Nuolat susiduria su amžinink piktumu, priešišku ir net bukaprotišku, nuolat tenka veikti sunkiausias kli tis, kurios užstoja keli laim . Tiek daug skausmo turi pakelti žmogus. Kiekvienas krikš ionis pagal savo j gas turi išgyventi Getseman s ir Kalvarijos kan ias. Vis gyvenimas yra kažkuo panašus Jo gyvenim .

Tu taip pat turi s km s periodus, kai daug draug supa tave ir iš vis pusi girdi pagyrimus. Ta iau ateina pralaim jim ir nes kmi laikas, kai draugai išduoda ar išsigina tav s, ir lieki vienas.

Tave neteisingai pasmerkia.

Tave laiko kvailiuku.

Tu neši savo kryži , apsuptas paniekinimo ir netgi paty i .

Tu klumpi, atsistoji, o tave lydi pasity iojimo š kniai.

Ne tik Jis jo taip su kryžiumi. Taip eini ir tu. Bet tu taip pat prisikelsi.

Gal niekas nekreipia d mesio tavo teisingum .

Gal nevertina tavo nuopeln .

Gal niekada neapdovanoja tav s medaliais ir garb s raštais.

Gal tu labai mažai uždirbi pinigų .

Gal tave laiko nepraktišku, naiviu svajotoju...

Nesunku matyti kryžį ant Jaus pečių . Kiek sunkiau prie savo artimo kryžiaus. Sunkiausia - matyti savo paties kryžį . Matyti ir tik tai, kad tas kryžius gali būti tavo išgelbėtojas.

Nuo skausmo ir kančios neapsaugos nei geriausias poilsis, nei karštesnė meilė, nei rūpestingiausia apsauga. Didžiausias laimės akimirkas kaip uraganas atšiaurina. Ir galop tu vis tiek grįžti kryžiaus keliu .

Tačiau tame kelyje tu sutinki Kristų, nešantį kryžį .

Kristaus auka - tai jo gyvenimas.

Kristaus gyvenimas - tai gyvenimas žmogaus, kuris siekia išsivaduoti nuo išorinės spaudos: sakyti tai, ką galvoja, elgtis taip, kaip liepia sąžinė . Kristus matavęs nusikaltimus, klaidas, spaudimą ir stoją ginti žmogaus vardan tiesos bei teisingumo.

Kristaus kryžius - tai Jo gyvenimo pasekmė.

Kiekvieno krikščionies kryžius yra jo gyvenimo pasekmė.

Nė viena kančia nelieka be atsako.

Atsaką duoda Kristus. Tik reikia sisklausyti Jo gyvenimą ir darbus.

Jaus ant kryžiaus - ir viskas aišku.

Mes esame išpažinę jį Kristaus - to Nukryžiuotojo. Tad nesistebk, kad Viešpats nesiuoia tau pagalbą bėrio angelai, kurie sunaikint tavo priešus - Tave nepasiunt ir Jam...

Nelauk, kad tavo garbingą gyvenimą, pasiaukojimą ir tris lyds skėm .

Nemanyk, kad už tai, jog vaikštai bažnyčioje ir meldiesi, tau bus suteiktas ilgas ir patogus gyvenimas.

Išsivaduoti nuo savo sukurtų kentėjimų - tai palaima. Taia tuos kentėjimus, kuriuos siunčia Dievas, reikia pakelti su džiaugsmu.

Niekada mes nepatyrėme tiek daug skausmo ir tiek daug neapykantos kaip šiais laikais. Labai dažnai net artimiausi žmonės yra skaudūs kančios rankiai. Gal tume paguosti vieni kitus. Gal tume kitiems padėti nešti kryžį . Taia mes taip nedarome. Užtu palengvin , dažnai tik pasunkiname savo artimo našą . Kodėl taip mažai tobuli žmonės ? Tik todėl, kad jie nenori nešti savo kryžiaus ir atkakliai priešinasi palinkti po savo kryžiaus našą (Ž. Luvinjė).

Mes ieškome ramybės . Ieškodami šaliname viską, kas mus kankina, erzina ir kelia mums nerimą . Taia taip nerasime tikrosios laimės ramybės sielai. Tai bus tik natūrali ramybė . O mums reikia ramybės, kuri suteikia Malon . Malonės ramybė yra kryžiaus ramybė .

Kryžius tampa žydiniu meilės medžiu tada, kai nuolankiai po juo palinks tume (Fransua Moriakas).

Prancūzų liaudies išmintis skelbia:

pratimas kent ti nesiskundžiant - tai vienintelis reikalingas dalykas, tai didžiausias mokslas, simintina pamoka, tai gyvenimo problemos išsprendimas.

Kan ia mums padeda siskverbti antgamtin pasaul, kur gal sime pažinti tik Amžinyb je. Amžinyb s spindulys suž ri mums tik kryžiaus šviesos d ka.

Kan ia yra aktas. Kristus ant kryžiaus turb t daugiau padar žmonijai negu kalb damas ir veikdamas Galil joje ir Jeruzal je. Kan ia transformuoja gyvenim . Ji transformuoja visk , k tik palie ia ir su kuo tik susiduria. Kan ia tyrina siel ir kelia prie Dievo. Jeigu mes pasitikime Dievu, Jis suteikia mums j g ir stipryb s nešti kryži . Kad ir koks sunkus, akmenuotas b t m s kelias, mes žinome, kad keliaujame ne vieni. Su mumis yra Dievas.

Vienatv ir neviltis - tai kryžius, kuris sunkiausiai slegia pe ius. Kristus buvo vis apleistas. Skaudžiausi apleidimo valand Jis meld si: *T ve, Tavo rankas atiduodu savo dvasi* . Tai vis svarbiausia pamoka.

Jei myli Diev , turi b ti pasireng s kan iai, nes kan ia artina prie Dievo. *Teb nie palaiminta kan ia, nes ji mane atved prie Dievo* (Fransua Kop) .

Kristus neišvadavo m s nuo kan ios: Jis išvadavo nuo *bepراسمیškos* kan ios. Kristus pašvent ir tuos mažus kasdienius nemalonumus, kurie nuolat mums pasitaiko kelyje. Tiek daug t maž kryželi !

Žemiškos garb s virš n je aš atsigr žiu nuste b s t keli , kurio niekada neb iau gal j s surasti pats, nuostab keli per nevilt ir skausm - ia, iš kur galiu skleisti žmonijai Tavo spinduli atšvaitus, - sako rašytojas A. S.

Kent jimai, ligos ir skausmas yra skirti Dievo garbei. Tai visuotin tiesa. Kan ia tyrina siel ir išugdo k rybinius pol kius. Mes didžiuojam s V Mykolai io-Putino poezijos visuotinumu. Ta iau tur tume žinoti, kad jis k r dvasinio gyvenimo pasaul , kurio kertinis akmuo buvo jo paties iškent tos kan ios:

*O šiandien v l pak l s galv ,
Aš taip meldžiausi:
„B k palaimintas, Dieve,
Kad skausm man siunti.
Juo troškul ir alk sotina
Ir skaudulius p liuojan ius išdegina
Teisingi ir tvirti“.*

Didysis meno genijus Mikelandželas sak , kad t kstan ius džiaugsm nekeist vieno kent jimo.

D koju Tau ir šlovinu Tave, kad atsiuntei man kan i , - sako rašytojas Fransua Kop . Savo lig ir kan i jis pavadino *ger ja kan ia*. Ta kan ia pad jo jam patirti didžiausi malon - Dievas gr žino jam tik jį , džiaugsm ir ramyb s palaim . B damas ligonin je jis skait Evangelij .

Skaitydamas Evangeliją aš sužinojau brangi paslaptis: išmokau kentėti ir mylėti tį.

Laimingi tie, kurie skausmo valandą gali priglusti prie *vinimis pervert rankų*. Laimingi tie, kurie iškankinti, pavargusi širdis gali atgaivinti prie tos Širdies, kuri paklaidžiausias kančia - todėl moka atjausti, mylėti ir suprasti.

Kiekvienas skausmas ir nuovargis - tai tarsi silpnas ryšys, jungiantis mus su Tuo, kuris patyrė visus žmogiškus skausmus ir nuovargį. Todėl reikia mylėti tų skausmus, sopulius bei kančias, aukoti Viešpaui kaip svarbiausi gyvenimo aukos ir melstis, kad nuovargio tyloje suskambėtų *Aleliuja...*

TAUTOS DVASIOS MILŽINAI

Kuri. Stasys Yla

JURGIO MATULAI IO ASMENYB

Kai žvelgiam Matulaiio fotografijas, kai prisimenam jį, apskrito, pilno veido, su didele ramybe, galvotume, kad jis buvo sutvertas strigti vienon vieton, priglusti prie vieno darbo ir taip ramiai praleisti visą gyvenimą. O tikrovėje jis buvo kupinas vidinio nerimo ir didelių skubos veikti. Ar tai nebuvo Vado nerimas, ar ne dinamiško skuba?

Kai skaitome jo raštus, kai prisimename jo kalbėjimą, atrodo, buvęs labai paprastas, visiems prieinamas savo žodžiu ir minties darymu. Bet juo labiau jį skaitome ir mąstome, randame, kad tame paprastume slypi išmintis, žmonių ir jų santykių pažinimas, gilus žvelgimas laiko reikalus. Ne vienas iš jo amžininkų prisitaria, kad Matulaitis buvęs nepaprastai, tiesiog genialus gabumas. Ar to neliudija dvi aukštosios mokyklos - Petrapilio ir Friburgo, suteikusios jam aukščiausius vertinimus už magistro ir doktorato darbus?

Ne tik draugai, bet ir priešai Vilniaus lenkai pripažįsta, jog Matulaitis mokėjęs nuostabiai susivaldyti ir atleisti nuoskaudas, buvęs labai taktiškas ir visiems be išimties tvirtas. Niekas tada jo nelaikė šventu, tačiau kažkas tobulo žvelgimo iš jo asmens.

Trys bruožai neabejotinai būdingi jo asmeniui - genialumas, veiklumas ir šventumas, - ir jie sukuria labai retą, spalvingą asmenybės derinį, vertimąsi dvasios, ypač šiais laikais.

Matulaitis, pats fizinis ligonis nuo 11-os metų amžiaus ir savotiškas atmetasis savo šeimoje ir ypač savo vyskupijoje Vilniuje, greitai išsivertė Šveicarijos ir Motinos Teresės pažiūras.

Albertas Šveicaris, teologas ir gydytojas, dirbęs Afrikoje, yra pasakęs: *Siela kantresn: ji gali palaukti labiau nei kūnas, todėl pirmiausia reikia gydyti kūną.*

Tuo tarpu vienuol Teres , dirbanti Indijoje, sako priešingai:

Šiandien beveik visos ligos lengvai pagydomos, net džiova ir raupsai. Bet viena liga teb ra neapgal ta - tai nemeil . Kiek žmoni yra atmest šeimose ir visuomen je! J siela ken ia daugiau nei k nas.

Matulaitis mok jo fizines kan ias maldyti kantrumu, o dvasines - prasmingumu. Socialines žaizdas jis buvo link s operuoti teisingomis reformomis ir naujos dvasios - Dievo dvasios gr žinimu gyvenim . Tautinius nesutarimus jis sprend , pats išsivadudamas iš neapykantos, kuri jaut žydams, rusams ir lenkams savo jaunyst je, jis mok jo b ti visiems viskuo ir kuo gal damas visiems pad jo, ta iau saviškiams, lietuviams, jaut si artimiausias ir labiausiai steng si jiems b ti naudingas.

Pasaulis sunkiai bepakelia dvi negalias:

- 1) stok meil s žmoni santykiuose ir
- 2) stok Gilesnio ryšio su Dievu socialin je, kult rin je, tautin je ir politin je veikloje.

Tre ioji ši laik žaizda yra nesugeb jimas derinti vertybes. Blaškom s tarp kraštutinum , neigiame, kas teigtina, ir teigiame, kas atmestina. Matulaitis buvo vienas iš teigiam pavyzdži , kaip suderinti gyvenim pagal žmogišk sias ir krikš ionišk sias vertybes ir visk suvesti j aukščiau siai vertybi virš n - Diev .

Asmeniškame gyvenime jis buvo derintojas akcijos ir kontempliacijos. Socialiniame gyvenime - derintojas teisingumo ir meil s, supratimo, pagarbumo ir pasiukojimo, ir t derin j mat k nyt J zaus asmenyje.

Ketvirtoji globalin žaizda - tai Ryt ir Vakar konfrontacija, politin ir dvasin , kuri gali tapti katastrofiška. Matulaitis, brend s tarp Ryt ir Vakar , gal t taip pat b ti pavyzdys to derinio jau savo asmeniu.

Penktoji žaizda - Bažny ios suskilimas, kuris Matulait jaudino, ir jos sujungimas domino. Vakar ie iams jis pristat savo disertacij „Ryt doktrina apie pirmin žmogaus pašventinim “*, o rytie iams rod dinamin žmogaus sipareigojim perkeisti pasaul kristinio pasišventimo pavyzdžiu.

Dar viena žaizda, bent Amerikoje, gal t b ti gydoma Matulai io pavyzdžiu, b tent - suartinti, suvesti dar nesuvestus pasaulie ius ir dvasininkus bendrai spr sti krašto ir katalik problemas. ia Matulaitis tur t daugiausia k pasakyti, nes jis kv p busim j popieži Pij XI skelbti pasaulie i apaštalavim . Savo studentus akademijoje, busim j ateitinink ir kit pasaulietini organizacij k r jus kunigus, jis skatino padaryti tok pos k, kuris buvo bene pirmasis katalik pasaulyje. M s kunigai, kaip ir kit krašt , visur patys vadovav , atsisak to vaidmens ir išugd pasaulie ius, juos pastat pirmose pozicijose, o patys daug kur talkino. Šito dar n ra Amerikoje ir daugelyje kit krašt . Tai vienas iš

* 1902 m. Friburge apgintos teologijos daktaro disertacijos pavadinimas suformuluotas taip: *Doctrina russorum de statu justitia originali - Rus teolog mokslas apie pirminio teismo b kl .* (Red. past.)

svarbi misijos uždaviniai, dabar vykdomi Bažnyčioje po Vatikano II Susirinkimo. Matulaitis šioje srityje buvo pirmas.

<...> Mūsų laikų sielos nebėra taip kantrios ir pajungtos laukti. Joms reikia pagalbos. Jos desperatiškai ieško gyvenimo prasmės, vertybi derinio ir ypač daug meilės. Viena motina, paklausta, kaip ji gali padalyti savo meilę dešimčiai vaikų, atsakė:

- Aš jos nedaliju, tik padauginu!

Matulaitis buvo pavyzdys, kaip padauginti meilę ir kaip ją nukreipti neišsemiam šaltiniui - Dievui.

Alberas Kamiu šaukė:

Turim pakeisti šios civilizacijos kryptį, išsivaduoti iš nihilizmo arba mes žsim!

Rašytojas Kafka randa šiais laikais du pasirinkimus: tarp *sanctum* - švento ir *sputum* - spjaudalo.

Matulaitis parodė, kaip išsivaduoti iš beprasmybės ir kaip siekti asmeninio ir visuomeninio šventumo. Jis mus ragina:

Tobulinkit save tarnaudami kitiems!

Gyvenkit su moningu antprigimtinu gyvenimu.

Blog nugalėkit gerumą ir atkaklumą veikite meile.

Išlaikykite ramybę ir drąsiai žiūrėkit ateitin - pasitikėkit Dievo Apvaizda.

Eikite drąsiai ir narsiai prie tikslo keliu, kur Dievas mums rodo, kur dvasia mus veda...

Dvasios nei pataria niekas nesurakins, nei kalėjime neužkals.

Kokios gi buvo Matulaitio ypatybės, padariusios jį pripažintu autoritetu ir vadu? Jo mokymas Petrapilio akademijoje, o vėliau profesorius Izidorius Tamošaitis rašė:

Visus atjausti ir suprasti mokanti širdis, sujungta su valia ir iš jos einančiu šventumu bei galingu protu, padarė Ganytojų ta didelę, pilnutinę asmenybę.

Katalikų dienraštis „Rytas“ Matulaitio mirties dieną (1927 01 27) apibūdino šitaip:

Arkivyskupo Jurgio asmenybė savo begaliniai kilni ir šventu gyvenimu, geležine valia, nepaprastu švelnumu ir genialiu protu imponavo ne tik artimiesiems, bet ir kiekvienam net priešingos ideologijos žmogui.

Praėjus penkmečiui po jo mirties „Naujoji Romuva“ Matulaityje žvelgė kaip į sintezę, kuri Šalkauskis vėliau skelbė visai tautai:

Arčiau sižiūrėjus, Matulaitio asmenybė, galima pajauti, kad jame buvo susikristalizavusios Rytų ir Vakarų kultūrų kilniausios savybės. Galima drąsiai sakyti, kad jo asmenybė pasireiškė t

dviej kult r sintez , bet vienkart jame išliko grynas lietuviškumas su kilniaisiais prot vi pradais (1931. Nr. 18).

Visuose katalik veikimo baruose jis buvo prid j s savo rank - vienur remiamu b du, kitur tikslinamuoju, lyginamuoju, derinamuoju. Net toks revoliucinis žygis kaip Lietuvos žem s reforma, Mykolo Krupavi iaus teigimu, neb t buv s galimas be Matulai io pritarimo, padr sinimo, patarim . Matulaitis buv s, kaip raš „Rytas“ (1927. Nr. 22), ir *kriš ioni demokrat keli ties jas*, tiksliau sakant, j programos bei linkm s tikslintojas. Tikslino ir pl t jisai ir V. Endziulai io steigt *Katalik veikimo centr* .

domus, retas Matulai io interes , patir i , takos plotas - nuo politikos, kurioje pats tiesiogiai niekada nedalyvavo, ligi asketikos - vienuoliškojo gyvenimo organizatoriaus ir atnaujintojo; nuo Lietuvos vis reikal ligi Amerikos lietuvi , kuriuos jis asmeniškai lank ir veikdino, ypa per pasi stuosius brolius marijonus.

Toji plati interes ir veiklos skal neleido jam sustoti vienoje vietoje, jis Petrapilio akademijoje profesoriavo 4-erius metus, pasiek vicerektoriaus pozicij , bet staiga, vis apgailestavimui, pasitrauk . Po 7-eri met , pats apsisprend s, paliko ir Vilniaus vyskupo sost . Atrodo, kad jis išgyveno kažkok nerim , kažkur skub jo, kažkam didesniam ir svarbesniam kaup savo j gas arba jas nor jo padalyti tiems platiems naujos gadyd s, naujai besikei ian i s lyg uždaviniams. Ar tai ne Vado nerimas, ar tai ne moralinio tautos Vado skuba?

Kod l atsisak garbingos ir s kmingos profes ros Petrapilyje ir tapo vienuoliu? Nor jo pab gti iš pasaulio - užsidaryti už m r ? Ne! Vienuolyno reik jo ne jam, o Lietuvai, nes rusai buvo vienuolynus sunaikin . Sociologas žinojo, kad gerai organizuoti pasišventusi žmoni branduoliai gali atlikti tautoje neapskai iuojamai didel vaidmen - dvasin , ugdom j , kult rin ir socialin . Štai ko jis nor jo atkurdamas vienuolynus.

Prisimenu vairius laikus, pradedant nuo Friburge kartu praleist met , Apvaizda mudu suvedavo, - rašo Liublino universiteto profesorius dominikonas Jacekas Voroneckis. - Kaip visuomet stebina mane jo gili iš aki spindinti dvasios ramyb , kuri visai jo asmenybei teik ypating bruož . Jame buvo didi dvasios vienyb , kuri puoš gyvenimo išmintis, visiems nuoširdi meil , gerumas bei palankumas. Buvo jau iama, kad jo siela nedalomai su Kristumi susijungusi. <... > Apie savo darbus [paskutin kart susitikus ikagoje 1926 06 21. - Y.] kalb jo jis man labai ramiai, kilniai pasiteisindamas, savo priešams vis tiek nereikšdamas aitrumo. <...> Jis visuomet pasiliks mano širdyje ir atminime kaip tobulas Kristaus kunigo idealas.

<...> Šventasis turi k nors pasakyti šiems laikams, o Matulaitis tikrai turi. Kardinolai, kurie dalyvauja jo tyrim vyksme, es nustebinti,

koks aktualus Matulai io pavyzdys n nai. Daug dalyk , kurie iškilo Vatikano II Suvažiavime, Matulai io jau buvo skelbiami ir vykdomi prieš 50 met .

Beatifikacijai reikia stebukl ... Bet ar ne stebuklas, kai pati beatifikacija prikelia mirus ir jis pradeda švyti, kalbėti, veikdinti daugel . Šventasis betgi prabyla per savo taut ir jos istorij . Pasauliui j pristato savos tautos biografai. J ir sutinka išsk stom rankom pirmiausia savoji tauta. Naujas šventasis „sipilietina“ pasaulyje tik per jo kilm s krašt . Jei m s tauta turi k pasakyti pasauliui, - o ji turi, - dabar yra proga pasakyti per MATULAIT .

(Iš kn. *Jurgis Matulaitis*)

Art. [kun. Andrius Gustaitis]

„KASDINTI ŠULIN VANDENIO TYROJO...“

Prieš por met buvo kukliai pamin tos 50-osios kun. Motiejaus Gustai io, rašytojo ir poeto, šviet jo ir visuomenininko, mirties metin s (mir 1927 12 23).

Motiejus Gustaitis gim 1870 m. Rok kaime prie Kauno. 1893 m. šventintas kunigu, kelet met darbavosi Marijampol je. ia dažnai susitikdavo su gimnazijos jaunimu. V liau knygel je „Amerikos mokykla“ jis raš , kaip makedonie i vadas Antipatras, numalšin s Spartoje maišt , pareikalavo iš miesto 50 vaik . Spartie iai jam si l 100 vyr , bet Antipatras nesutiko: jaunuolius jis tik josi išaukl si s jam atsidavusiai s žmon mis. Kitoje vietoje M. Gustaitis pasakojo, kad At nuose b rys graik patriot tar sis, kaip išgelb ti vis labiau silpn jan i Graikij . Tarp j buv s senelis pa m s apipuvus obuol ir met s žem n. Obuolys ištiško.

- K tuo nor jai parodyti? - klaus kiti.

- Štai ži r kit, obuolys dar turi sveik s kl . Pasodinkite jas. Iš j išaugs medžiai ir neš ger vaisi , - kalb jo senelis.

To reikia atgimstan iai T vynei. S kla, iš kurios išaugs geresn jos ateitis, - tai m s jaunuomen . Išaukl kime j sveik k nu, protu ir dvasia, o išgis Lietuva (M. Gustaitis).

Iš prigimties apdovanotas jautrumu, jis suprato, kad pirmiausia pats aukl tojas turi b ti visapusiškai išsiugdžiusi asmenyb . Norint daryti ta- k moksleiviams, reikia ir mokslo laipsnio.

M. Gustaitis išvyko užsien . Studijavo Regensburge muzik , Romoje - teis , o Friburge apgyn s disertacij *Orientalistika Adomo Mickevi iaus „Krymo sonetuose“* gr žo Lietuv jau kaip filosofijos daktaras ir 1904 m. buvo paskirtas Marijampol s gimnazijos kapelionu.

Visoje Rusijos imperijoje Marijampol s gimnazija tur jo didžiausi pro- cent mokini , kilusi iš lietuvišk šeim , bet gimnazijos paskirtis buvo juos surusinti. Kai Motiejus Gustaitis, tuolaikinis Marijampol s mergai i

„Žiburio“ progimnazijos direktorius, rpinosi gauti leidim progimnazij paversti pilna gimnazija, gavo Švietimo direkcijos viršininko atsakym :

Kadangi „Žiburio“ draugijos statai negarantuoja, jog ši mokykla pa-ruoš geras rus pilietes, <...> prašymas paliekamas be pasekmi .

Marijampol s gimnazijoje, kaip ir kitose to meto mokyklose, net tikyba buvo d stoma rus kalba. Kun. M. Gustaitis nuo pirmosios dienos prabilo lietuviškai, be to, pamokas pa vairindavo nuotrupomis iš istorijos, litera-ros, iškeldamas diding Lietuvos praeit , skatindamas nenutaut ti. Jis atsinešdavo klas ir lietuvišk knygelii bei laikraš i , kai k leisdavo ir namo parsinešti. Tokia naujove buvo sunku patik ti. Mokiniai kapelio- nu buvo sužav ti, ypa kad jis pažad jo suorganizuoti bažnytin chor , kuriam, kaip studijav s muzik , pats vadovavo.

Tai buvo pirmasis m ginimas ne tik suburti, bet ir sudominti moki-nius, kad jie ir ateityje neišsisklaidyt , nesijaust vieniši, kad b t susieti bendro reikalo. Anks iau Marijampol s gimnazij neprasisverždavo jokia pažangesn mintis, nebuvo jokios draugij l s, niekas neprotestavo prieš rusiškas maldas, kurios kitose gimnazijose jau buvo panaikintos. Apie tautin susipratim , apie laikraš t ar knyg ia niekas neišdr so užsiminti. Lietuviškai kalb tis buvo draudžiama net savo kambaryje. Mokytojai daž- nai kr t mokini knygas ir s siuvinius, kviesdamiesi pagalb vyresni - j klasi mokinius, - idealios s lygos tarp mokini tarpti šnipin jimui bei provokacijoms.

Šitokiomis aplinkyb mis prad jo skamb ti lietuviški kapeliono žodžiai.

Kaip malonu matyti j s veiduose išrašyt mokslo troškim , bet dar maloniau išskaityti j s akyse b simus laikus, šviesesn tautos ateit ...

Turt gali paveld ti po t v mirties, visoki žemišk gerov gali nusipirkti, bet mokslas tik uoliu darbu teatsiekiamas... -

ir šiandien jau baltaplaukiai Motiejaus Gustai io mokiniai prisimena jo žodžius.

Po met Marijampol atvažiavo kun. Justinas Staugaitis. Tai buvo pla i užmoj , neblogai gyvenim paž stantis žmogus, 10 met dirb s Lenkijoje. Ten jis sutikdavo nemaža lietuvi inteligent , kurie, b dami katalikai, negal davo gauti darbo etnografin je Lietuvoje. Tik trij profe- sij (advokatai, gydytojai ir kunigai) lietuviai, neatsisak kataliky s, gal jo dirbti Lietuvoje. Mokytojai, inžinieriai ir kiti buvo siun iami Rusijos imperijos provincijas. Ten gyvendami jie sukurdavo mišrias šeimas, ir kitataut s j žmonos vaikus išaukl davo jau ne lietuviais.

Lietuviai inteligentai pagr stai sk sdavosi, kad sunku rasti žmon lie- tuv inteligent . Išaukl ti mergait s-moters asmenyb geriausiai gal jo mergai i gimnazija, bet jai leidimas buvo duodamas tik draugijos vardu. Marijampol je tokios draugijos nebuvo.

Buvo k tik pra žusi 1905 m. revoliucija. Caro valdžia daug lengviau leido kurtis naujoms draugijoms ir mokslo staigoms. Bendromis j gomis

parengus status, buvo registruota ir *Žiburio draugija*. Steigiamajame draugijos susirinkime pirmininku išrinktas kun. Motiejus Gustaitis, bet tas pareigas jis užleido draugijos iniciatoriui kun. Justinui Staugai iui. Pasisek gauti leidim progimnazijai ir 1907 m., suradus patalpas, sukomplektavus mokytojų personal, direktoriaus pareigoms kviečiamas kun. M. Gustaitis (žinoma, be jokio atlyginimo). Nėra inventoriaus, nėra vadovų lietuvių, tačiau nuo pirmos dienos džiūsta lietuviškai.

Pirmaisiais, 1907-1908 mokslo metais progimnazij stojo 39 mergaitės, viliu pamažu, bet kasmet mokinių vis daugiau. Tačiau vis tiek apmaudu: su tokiu vargu kurta lietuviška progimnazija, o štai toje pačioje Marijampolėje, valdiškoje rusiškoje mokykloje mokosi 52 lietuvaitės ir nė nemano pereiti lietuviškai ...

Vyskupas paskyrė kun. Staugaitį Lekšiu klebonu, o kun. Gustaitį iutenka imtis ir *Žiburio draugijos* centro pirmininko pareigų. Be to, kun. Gustaitis buvo vienas iš steigėjų *Gabijos draugijos*, kuri rūpinosi literatūros, dramos ir muzikos propagavimu. Dar spaudos draudimo laikais jo bendradarbiauta „Tvyne sarge“, viliu „Draugijoje“, „Gabijoje“, net Amerikos lietuvių laikraščiuose, leista savos poezijos atskiros knygutis.

1911 m. Marijampolės „Žiburio“ progimnazij baigia pirmoji laida. Pilnai mergaitė gimnazijai negauta leidimo. Švietimo direkcija savo atsakym argumentavo tuo, kad progimnazijoje per daug lietuviškos nuotikos, be to, gimnazijai reikia erdvesni patalpų. Tuomet *Žiburio draugijos* susirinkime nutarta patiekti statyti gimnaziją.

Lengva pasakyti - pasistatykime! Bet iš kur gauti lėšas, jeigu iš gaunamam aukštos mokyklos beišsilauko progimnazija. Numatyta Amerikos aukštos mokyklos pasiūlyti kun. J. Staugaitį ir kun. A. Civinskį, bet, šiems negalint išvažiuoti, kelionė leidžiasi pats progimnazijos direktorius. Užklupo Pirmasis pasaulinis karas. Grėžti pavojinga, bet pavojai M. Gustaitio nesustabdo. Grėžus tuoj su mokyklomis teko keltis iš pradžių Trakus, o viliu - Rusijos gilumų.

Tokiomis sąlygomis ir pintis visos progimnazijos reikalais buvo tikrai sunku. Artimieji jam kalbėjo, kad per daug aukojasi. Juk jis paskirtas berniukų gimnazijos kapelionu, o mergaitė progimnazijos direktoriaus pareigas prisiimtos savanoriškai... Gražus buvo M. Gustaitio atsakymas seseriai:

- *Tu ne egoist, Antonsle, o taip kalbi. Tik pagalvok, kas bus su šituo „bželi“ breliu, jei aš jas pametis išvažiuosiu su savo gimnazija? Man globojant, jos ir karo metu galėsi tisti mokslas, nebūsi priverstos bastytis tarp pabėgėlių ar net pakriksti tuo metu, kai žsta tauta, nes mūsų inteligentai veda svetimtautes, teisindamiesi inteligenti moter nebuvimu.*

Ir tik tada, kai mergaitė gimnazija nusikėlė Tambovą, o berniukų gimnazija, kur jis buvo kapelionu, - Jaroslavlį, teko likti prie berniukų.

Bet ir ia jis tuoj pat išrenkamas *Lietuvi centro komiteto tremtiniamis šelpti* galiotiniu, o kiek v liau - ir *Lietuvi komiteto* pirmininku. ia jo r pes iu kurti jaunimo bendrabu iai, vaik prieglaudos, pradin s mokyklos, vairios dirbtuv s ir „Žiburio“ progimnazijos suaugusiesiems. Be to, jis tur jo 20 savaitini pamok berniuk gimnazijoje, vadovavo *Žiburio draugijos* centriui.

Kas išmatuos poeto širdies T vyn s ilges ?.. Vos tik aprimo patrankos, kun. Motiejus Gustaitis jau Lietuvoje. Sogr žo v l savo pam gt Marijampol , bet jo vietoje jau dirbo kiti. Jam pasi lyta vadovauti prieš metus steigtai „Žiburio“ berniuk gimnazijai Seinuose. ia M. Gustaitis rado tik pirm j ir antr j klases. Daugelis mokini pagal amži tur t b ti bent 2-3 klas mis aukš iau, bet karo metu nebuvo galima sistemingai mokytis - priima ir peraugusius. Daugelis nor t mokytis, bet n ra baig pradžios mokyklos. Tokiems atidaryta parengiamoji klas , kuri stojo 79 mokiniai. Neužmiršti ir suaugusieji - jiems suorganizuoti suaugusi j kursai. Atidaryta ir mergai i gimnazijos 1-11 klas s.

Reikia neužmiršti, kad 42% mokini buvo našlai iai. Kun. M. Gustaitis juos maitino, reng ir išlaik bendrabutyje. Tik vienerius mokslo metus jis dirbo Seinuose, bet jo užmojis rod neišsenkam energij ir pasišventim .

1919 08 23 lenkai už m Seinus. Du niekuo nenusikalt mokiniai buvo užbadyti durtuvais. Direktorius M. Gustai io buto langai ir sienos sušaudytos kaip r tis, bet pats nesužeistas. Gimnazija uždaryta, kai kurie mokytojai kal jime, mokiniai išvaikyti, direktoriaus bute kasdien daromos kratos. Tokiomis s lygomis jis kreip si okupacin valdži , prašydamas leisti gimnazijai toliau veikti, bet lenk valdžia leidimo nedav . Mokiniai išsiblašk , o kun. Gustaitis ir kai kurie mokytojai dar ilgai vaikš iojo po vairias lenk staigas prašydami lietuviškos gimnazijos. Lenk valdžia tuos kyruolius su menkute manta išsiunt nepriklausom Lietuv .

Sustojo kun. Gustaitis Lazdijuose ir ia ryžosi skleisti mokslo švies . Netur jo nei paž stam , nei gimini , nei baz s. Pasirod , kad Lazdijuose ne manoma rasti patalp . Pagaliau pasisek išsinuomoti 2 erdvesnius kambarius. Patalpos mokyklai nepritaikytos: ne visi langai stiklinti, klas se nežmoniškai šalta, n ra suol , vienintelis baldas - sul žusi sofa. Taip prad tos pamokos.

Maža to, kad klas se šalta. Kokios neramios naktys! Lenkai, klaista ir smurtu už m Seinus, m gino brautis giliau Lietuv . Bet lietuviai - net mokiniai - uoliai saugojo savo t v žem ir laisv . Suaugusieji naktimis su šautuvais jo sargyb , o dienomis v l rinkosi klas . Kiek kart lenk partizanai apipl š ramius pafront s gyventojus, mokini t vus!

Gyvenimas ir darbas tokiomis s lygomis skaudžiai žeid jautri poeto šird , bet kartu ir pririšo prie paprast , geros širdies dz k . Kun. Motiejus Gustaitis nesutiko palikti Lazdij net kvie iamas d styti besikuriant Vytauto Didžiojo universitet Kaune. Jis žinojo - norin i Kaun bus

daug, o kas ryšis su meile dirbti tokiam užkampyje kaip Lazdijai? Ir jis likosi. Si lyta gimnazijos direktoriaus pareigos Vilkaviškyje, bet ir j atsisak. Lazdijuose išgyventos pavoj ir sunkum dienos, ia jis nor jo ir toliau, kaip pats raš -

*Skelti iš titnago ugn su skiltuvu,
skaldyti akmenis b simam vieškeliui,
kasdinti šulin vandenio tyrojo...*

Motiejus Gustaitis ne tik pedagogas: jis ir poetas, ir vert jas. Jo parašyta „Stilistika“ buvo naudojama ne tik mokyklose, bet ir staigose. Vis gyvenim mok j s visu kuo su kitais dalytis, pats gyveno gana kukliai. Užtat jo l šomis iš jo gyvenim nemažas b relis aukl tini , skleidžian i savo mokytojo idealizm kitiems.

Taip gražiai Lietuv šviet s jo gyvenimas nutr ko staiga ir netik tai: 1927 m. prieš pat Kal das nutilo plakusi jo širdis Paliko -

*Giesm s nerašytos,
tai tvyro mintys nesakytos,
kurias likimas nuslopino,
bet niekas niekas j nežino...*

KUNIG VIRGILIJ JAUGEL PALYDINT...

1980 m. vasario 17 d. 21 val. po ilgos ir labai sunkios ligos mir Kybart parapijos vikaras kun. Virgilijus Jaugelis. Jis gim 1948 m. rugs jo 9 d. Kaune. Jo vaikyst buvo labai varginga - dažnai teko badauti ir šalti; vien žiem praleido visai nek renamame bute. Gyvendama labai sunkio-mis s lygomis, pamaldi motina nepal žo ir išugd Virgilij myl ti Diev . Daugelis Vilijampol s bažny ios lankytoj b davo sužav ti, kai Virgilijus patar naudavo Mišioms. Prieš Mišias kalb davo 3 dalis rožan iaus arba keliais eidavo apie altori . Altoriaus artumas tikriausiai ir pažadino nekalto berniuko širdyje pasiryžim pasišv sti Dievo ir artimo tarnybai.

1966 m. Virgilijus pirm kart pasibeldžia Kauno tarpdiecezin s kunig seminarijos duris. Deja, šios durys idealistui jaunuoliui neatsidar . B go metai po met , ir viltys prad jo bl sti, - saugumas, atrodo, buvo nutar s neprileisti prie altoriaus šito silpnos sveikatos, bet labai princi-pingo jaunuolio.

Kai 1971 m. Virgilijui šešt kart buvo uždarytos seminarijos durys, jis m ieškoti kit keli savo išsvajot j tiksl : savarankiškai prad jo filosofijos studijas. Tuo metu Lietuvoje augo s j dis už tik jimo laisv . Virgilijus, pats patyr s antireliginio fanatizmo siaut jim , aktyviai sitrauk kov . Jis renka parašus po 17 000 memorandumu, platina pagrindin spaud ir už tai suimamas. Teisme jis kaltina tuos, kurie paneig šven-iausias Bažny ios ir T vyn s teises. Kal jimas ir lageris buvo praž tingi Virgilijaus sveikatai - jis suseraga v žiu. Vos gyv j paleidžia laisv . Po

operacijos šiek tiek sustiprėja ir t sia teologijos studijas. Liga progresuoja, skausmai didėja, o Virgilijus atkakliai mokosi.

1978 m. lapkričio 1 d. kybartiečiai išgyveno staigmenį: tas, kur vakar jie matė zakristijonaujant, šiandien išėjo prie altoriaus aukoti nekruvinosios Kristaus Aukos - šv. Mišios. Du mėnesiai po primicijų buvo sklidini ir kanios, ir džiaugsmo. Po to - vi sunki operacija, kuri kun. Virgilijui galutinai prikaltė prie jo kanios kryžiaus. Kasdien je šv. Mišios aukoje jis su msi herojiškos kantrybės, aukotos už persekiojamą Bažnyčią ir pavergtą Tėvynę. Paskutiniąsias savo šv. Mišias kun. Virgilijus paaukojo už sumtuosius tik jimo gynėjus Povil Buz ir Anastaz Janul. Vasario 17 d. paskutinį kartą priima Šv. Sakramentą ir užmiega Viešpatyje.

Vasario 21 d. tikintieji, ypač jaunimas, užtvindė Kybartų bažnyčią. Didžiulis kunigybrys ir tikstantinminia su meile ir malda padėjo kunigui Virgilijui paskutinį kelionę žemėje. Aukštas Kybartų bažnyčios bokštas, tapęs kun. Virgilijaus paminklu, dabar stovs kaip mirusiojo KUNIGO nuolatinio veržimosi aukštumas ir noro vesti kitus paskui save simbolis.

[Iš pamokslų prie kapo parengė Donatas Stakišaitis]

LIETUVA IR LIETUVIS

Oskaras Vladislovas Milašius

LIETUVA

Aš ilgai ieškojau, iš kur tas gilus jausmas, kuris apima mane, prisiminsi šį šalį, toki tolimą ir taip ilgai neatpažįstamą Vakarų - Lietuvą.

Nors ir kupinas švelnumo tai melancholiškai ir dosniai šaliai, suteikusiai man gyvybę ir galią ją dainuoti, aš, aišku, niekada nebūčiau sutikęs kalbėti apie meilę jai, jei mane su ta žeme tejungt vien kraujo ir asmeninio prisirišimo ryšys. Tėvynę kaip ir žmogus: reikia mylėti ją tokią, kokia ji yra. Tačiau ne visada ji paję kvėpti meilę. Tad aš išsižadau kilnios vienvakšės, idant kalbėčiau apie Lietuvą todėl, kad stebuklingoji šalis, suteikusi man savo sielą, yra ne tik mano, bet ir jūsų Tėvynė.

Šioje Baltijos šalyje, kurioje esu gimęs, prieš daugelį tūkstanti metų lankėsi arijai, ugnies ir sniego ras, prieš pasklidama visą keturias Europos žemyno puses ir prieš padama spindings socialiniais kultūros pamatus, kurie ilgainiui turėjo apsivainikuoti trimis svaigiais bokštais, nuo kurių dvasiniu žvilgsniu galima apžvelgti Visatą ir kurie vadinasi: Elada, Roma, Prancūzija. Kaip Roma ir Elada, ir ypač Prancūzija, taip Lietuva yra daugiau negu Tėvynė: tai idėja, tai liepsnojantis žmogaus evoliucijos židynys.

Apie 1200 m. prieš Kristų lietuvių rasas atžalą per Balkanus nusileido

Graikijai, skiepijusi arijų tradiciją jau smunkančiai Kretos-Mikn

kulturai, pareng nuostabiausi helen civilizacij, dviej pasauli - rom niškojo ir graikiškojo - šaltin. Lygiai taip šiandien yra nustatyta, jog galinga ir paslaptinga etrusk tauta kalbjo savotiška sanskrito tarpe, panašia balt krašt kalbas.

Nes mistiškoji ras, nusileidusi iš spindinio plokščiakalnio, kalbjo sanskritu. Šiandien jos šakos, išsisklaidžiusios ir, pasaulio nelaimei, sušventim josios viena su kita, kalba pranciškiškai, angliškai, itališkai, ispaniškai, vokiškai, graikiškai, lenkiškai, rusiškai, tačiau motinin ras išsaugojo savo kalbą gryn nuo pat brahman apreiškimo skaisio laik; taip mūsų valstiečiai, gal 20 000 metų prabėgus nuo išjimo, tebešneka kalba, kuri tokia artima sanskritui, kad lengvai suprantama kitiems lemtosios rasi aiškiam - ši laik Indijos gyventojams. Taip, prabėgus dešimtims tūkstantmečių po atsiskyrimo, lietuvių kilmės jėgininkai bendrauja su XX a. tauta šventąją brahman kalbą.

<...> Kaip kad didžiosios ir kilniosios Šventrašio moterys, Lietuva yra motina su sopanais širdimi. Paskleidusi savo takos šviesos barbariškumo apimtoms kaimyninėms tautoms, vyravusi tarp Šiaurės tautų, davusi Lenkijai didžiausius karalius - Jogailaičius, Lietuva 120 metų - nuo 1795 iki 1915 m. - išbuvo šventišali tiron, Rusijos car, valdžioje. Nors dėl nesuvokiamo lemties žiaurumo buvo kinkyta barbarų jung, Lietuva - ištikima vaidilutė-vestalė - pagarbiai saugojo šventąjį ugnį, tautos dvasinį liepsną, kurios žemiškasis pavidas, šventoji ugnis, iki XIV a. liepsnojo šventyklos aukuro Vilniuje, mūsų sostinėje. Kankinama ir išjuokiamą, ji davė Europai ir žemei filosofus Emanuel Kant ir Toviansk, poetus Adom Mickevičių ir Norvid, tautos didvyrį Tada Kosciuską - ia vardijū tik garsiuosius vardus, artimus visoms žemės tautoms, nes laikas neleidžia, o žymi lietuvių rašas, dievaž, ilgas. Ne, aš nenoriu ilgiau sustoti ties istorine Lietuvos praeitimi. Vietoj to apsakysiu jos skausmą ir pažeminimą, suteiktą ketverių vokiečių okupacijos metu, bei kančias, sukeltas bado ir bolševikų armijų siveržimo.

Nes atjau kalbintis su jumis ne apie vakarykščių kančias išaukštinti Lietuvai. Aš mūsų skausmą - jis yra puikus ir vaisingas; tačiau tik didžiausias tautos šventas. Ir didžiausias, pranciškiškai vadinamas *liberte et justice*, bunda pasaulyje. Taigi aš kalbėsiu apie naują Lietuvai, šiandien Lietuvai, apie tautą, kurios nepriklausomybės Taikos Konferencijos nariai vertino kaip vieną svarbiausių uždavinių, kaip svarbiausią Rytų problemą. Taip, aš atjau kalbintis apie gyvąją Lietuvai, apie jos išlaisvintą, jos didvyrių auką išgelbtą Lietuvai.

Jei Lietuvos praeitis mažai nežinoma, tai dar mažiau žinomas tas vaidmuo, kur šis šalis atliko visuotiniame konflikte. Prisimenu, 1914 m. rugsėjo, kai vokiečių armijos stovėjo prie Paryžiaus vartų, Rusija tu tuoju, kaip ir bet kuria kita proga, siveržė Rytų Prūsiją, padama atitolinti nuo pasaulio sostinės jai grėsusį pavojų. Tačiau nepakankamai žinoma,

jog šiame antpuolyje dalyvavusios rus armijos pulkus sudar beveik vieni lietuviai. Bet mūsų šalies pastangos nesiribojo tuo. Ryt fronte nebuvo mūsų lauko, kuriame lietuviai savaisiais žygiais nebūt palik šlovingo atminimo. 500 000 lietuvi tarnavo rus armijoje. 300 000 Amerikos lietuvi kareivi, kartu su broliais pranc zais, dalyvavo visuose antrosios konflikto faz mūsų šiuose.

Kam žinomi reikalavimai šios naujos Lietuvos, kurios atkūrimas yra tikras pagrindas mūsų simajai Ryt Europos santvarkai? Jie tokie paprasti, tokie natūralūs, tokie artimi šiandienei teisingumo ir žmoniškumo idėjai, kad pasitvirtina jau vien prabėgus pažvelgus vienos iš seniausių Europos civilizacijų kilmės. Štai jie keliais žodžiais.

Savo kilme, kalba, kultūra ir ypač charakteriu visai svetima triukšmingiems slavams, taip ilgai įėjusiems, Lietuva skelbia visiškai nepriklausomybę teritorijos, apgyventos šeši su puse milijono lietuvių ir susidedančios iš Vilniaus, Gardino, Kauno, Suvalk gubernijų ir dalies Minsko gubernijos bei Ryt Prūsijos, arba Mažosios Lietuvos. Valstybės sostinė, senasis Vilnius, arba *Vilna*, tam tikra prasme yra Lietuvos širdis ir šventasis miestas.

<...> Kiek galios, kiek paguodos yra šiuose žodžiuose: *jaunoji lietuvi demokratija*; atmetus bet kokį išankstinį nusistatymą, visus asmeninius ir pesius, Tvyne mūsų labui aš atidaviau visą galią dvasiniam liepsnos, tos amžinosios ugnies, kuri apšviečia mus - jus ir mane.

Nauja era atsiveria mums visiems. Senasis pasaulis sudrebėjo iš pat pamatų; atėjo metas, kuris yra tarsi malonūs smagūs senosioms vertybėms, išsekusioms doktrinoms, bevaisiems režimams. Griovimo darbas dar nėra pasibaigus, o jau viena šalis, amžinojo prisikūlimo teigėjas, seniausioji iš Europos šalių, arijų pramotė, pakilo iš griuvėsių, visiškai pasirengusi atkuriamajam darbui.

Šioji šalis, kurios vardas užvaldė mano protą ir jausmus, - tai *Lietuva*. Aš noriu jums atskleisti ją. Ateikit! Mintimis nuvesiu jus sveiką kraštą, kanotą, gėdą, šnarant... Štai ir pasienis lenkų žemių, žinia, jau šiaurės, tačiau vis dar spalvinga. Dar mostelkim sparnais - aš jau skrendame pro šalį, kur kiekvienas daiktas turi blaivų atsiminimą spalvų. Apgaubia mus lelijų kvapas, plūstantis miškų garais... Tai Lietuva - *Lituania*, tai Gedimino ir Jogailos žemė. Atsiveria mums susimėsiusi šalis, kurios vėsi, dulsva padangą dvelkia pirmą kartą gaivumu. Ji nepažįsta prabangos liūdnos - subrusti. Po septynių žiemos letargo mėnesių, nubudusi ji šokteli pavasario staigiojo grožybės, o rugsėjo vidury nauji atolai, tik nebe nuo vasaros pabudę, juodvarni kranks jimu jau skelbia žiemę ilgą. Tada lietuvišką vasarą kvapnis užleidžia viet rudeniniams dvelksmams, o tai yra lyg siela Lietuvos. Saldrą gštis kvapas, nelyginant išvirtusio karštiniaus medžio, samana užkloto, ar lyg po niokojančios liūtės, kai vasara jau baigiasi. Balzguna šviesa dūloja klony, o blaivus migla

nugulus ant mišk , ir tyl saul s veid r škanuoja kyri min i ni ka. Nors dar nesnigo, papl kusiuos keliuos ratus jau kei ia rog s. Nuo up s smelkias per laukus lin marka, tvaikai. Galop iškrinta lapkri io sniegai, o vakarais sarginiai šunes v l st gauja atsiliėpdami vilkams iš seno mišk-ko, skendin io r kuos.

ši tad aplink , deja, per daug greit br kštelt , prašysiu jus nukelt eil raš ius ir dainas, kurios geriau nei visa kita, k pridurt gal iau prie savo pasakojimo, jums atidengs mano T vyn s siel . Daugelis dain , kurias išgirsit, kilusios iš žil žilos senov s, ta iau eil raš iai, kuriuos man jums skaityti bus malonu, yra ši dien poet k ryba. Nes Lietuva kupina meno ir minties atgimimo. Nutraukdami ryšius su romantik tradicija, m s poetai nusimeta svetimšali r b , kuriuo apvilkt buvo savo m zas j t vai. Jie pagr stai išvijo lenk kalb iš savo knyg ir, visiškai sugr ž prie tautini minties ir jausmo šaltini , gr žino puikiai lietuvi kalbai, seniausiajai iš europie i kalb , t garbing viet , kuri ir buvo jai skirta...

(Fragmentas paskaitos, skaitytos 1919 03 29 Paryžiuje, Geograf draugijos sal je).

Juozas Girnius

R PINTOJ LIS IR VYTIS - DU LIETUVIO DVASIOS SIMBOLIAI

Iš paviršiaus lietuvis - pilkas artojas, ta iau savo gili ja dvasios gelme - tikras didvyris, jeigu imtume atskir lietuvi kasdieniniuose santykiuose, tai jis toks paprastas, kad bet kokia kalba apie jo didvyriškum atrodo tik savimeiliškas sav s išgarbinimas. Taip gali atrodyti ne tik svetimiesiems, bet ir mums patiems. Ta iau kas slypi po artojiškai paprastu lietuviu paviršiumi, sušvinta bandymo valand . Ir tik tada praregime, ko lietuviu esama, - didvyriško ryžto ir mirties nebijan ios dr sos žmogaus. Štai kod l, kada nori suprasti lietuvi , turi j imti ne tik paskirai ir ne tik dabarties gyvenimo pilkumoje, bet ir visoje lietuvi tautos istorijoje.

Tiesa, kad atskirai gyvenimo kasdienyb je paimtas lietuvis yra artojiškai paprastas. Bet ar visomis lemtingomis bandymo valandomis ne vykdavo lietuvi tautoje tarsi stebuklas, ramius ir taikius artojus pakeisdamas ryžtingais ir kietais kovotojais? Šitas stebuklas ir yra liudijimas, kad artojinis lietuvi paprastumas t ra išorinis kevalas, slepi s didvyrišk vali ir šird . Ta tauta, kuri turi didvyriškai diding istorij , yra pati ne kitokia. Tautos istorija - patsai pirmasis ir patikimasis tautos charakterio liudininkas. Ir tasai lietuviu charakterio vaizdas, kur piešiau, sukurtas ne kitu kaip šito liudininko liudijimu.

Ir ta iau nenustembu, jei vis d lto daugeliui toksai m s tautinio charakterio išaukštinimas gal jo pasirodyti per idealus. Nustebti b t reik j tik priešingu atveju. Gerbti save, bet neb ti apie save per geros nuomon s - tai kaip tik lietuviška. Savigarba lietuviuje nepereina savigyr .

Tai visai nuoseklu. Savimi gali būti patenkintas tik tas, kam pakanka būti pagirtam. O tas, kuris iš ties save gerbia, savaimingai žino, kad idealas visada labiau tik siekiamas negu jau turimas. Manyti, jog esi jau arti idealo, kartu reiškia būti nuo jo toli. Šventasis, kuris pats save tokiu laikyt, yra priešingyb savyje. Ir tai, kad paprastai tie, kuriuos šiandien garbiname kaip šventuosius, save laik tik dideliais nusidėjėliais, nebuvo fariziejiskas muitinink vaidinimas, o tik liudijimas tos didelės tiesos, jog visa žmogiškai didelio yra tikra tik paprastumo slyga. Ir tai, k vadiname šventumu (religiniu didvyriškumu), ir tai, k vadiname didvyriškumu pasaulietine to žodžio prasme, - pa i niekada n ra žinomi dalykai. Narcizin s mon [savo paties verte gr jimas] nesuderinama nei su vienu, nei su antru. Kaip šventieji, taip ir didvyriai tokiais atvejais yra tik nežinodami, kad jie tokie yra.

Nenuostabu todėl, kad ir mes, nurodomi m s charakterio karališk taurum , atsakome abejone. Nežinome, kieno kraujo esame: nežinome tuo aukštesniu nežinojimu, kuriuo yra patsai esimas. Nežinojo m s savanoriai ar partizanai, kas jie yra; nežinojo ne d l to, kad neb t juose plakusi didvyriška širdis, o kaip tik d l to, kad ji plak . Nežinojo jie patys savo didvyriškumo, nes iš jo savosios žem s ginti tuo pa iu nat raliu paprastumu, kaip dar vakar jie buvo j jos arti. Ir v liau lygiai kukliai jie v l gr žo prie pl go - tokie pat paprasti artojai, kaip ir pirma. Ir jei b tume j paklaus , d l ko jie buvo pl g palik , b tume išgird kaip tik t pat atsakym , kurio ir lauk me, - *d l 6 ha žem s*, nors daugeliui j pakako tik 2 metr ...

Panašiai ir knygnešiai nežinojo, kad jie kovojo didvyrin kov d l tautos dvasinio atgimimo, d l teis s lietuvišk žod , d l laisv s garbinti Aukš iausi j t v kalba. O paklausti, b t paprastai atsak , kaip ir savanoriai, - *d l uždarbio*, nors daugelis peln tik ištr mim Sibir . O prieš kelerius metus vienas m s išaiškino, kad ir vyskupas Valan ius prad j s knygnešius organizuoti tik nor damas rusams siteikti, - jis buv s caro gubernatoriaus draugas.

Suprantama, taip dalykus imant, tekt sakyti, kad iš viso gyvenime didvyri nematyti. Tik dramose kovojama vien d l gryn ideal , tik ia veikiama vien paiais kilniausiais motyvais; o purvinoje gyvenimo tikrov je drauge grumiamasi ne tik d l ideal , bet ir d l pa i grubiausi dalyk - žem s, duonos ar medalio bei kryžiaus garb s.

Tai kelia klausim , k apskritai vadinti didvyriškumu. Daug yra toki , kurie kalba apie aukštus idealus ir kiekvien savo žingsn grindžia paiais kilniausiais motyvais, bet siekdami naudos ir vengdami kovos, kuri žad t daugiau pralaim jimo negu pelno šans . Ta iau nevadinsi šit žmoni didvyriais, nes nepakanka tur ti vien aukšt ideal , o reikia nebijoti ir kovos, - ir tokios kovos, kuri gali tekti kovoti vien d l to, kad j laikai s žin s b tinybe, nors iš anksto žinai jos „nerentabilum “. Nuo

ši žmonės atsiribojant, galima būtų sakyti, kad didvyrio vardo vertė yra tiksliai tie, kurie kovoja dėl „grynųjų“ idealų. Tačiau taip suprastas didvyriškumas faktiškai taptų tik inteligentinė privilegija, paprastiems pilkiesiems žmonėms svetimas dalykas.

Kaip tada tektų charakterizuoti tuos, kurie gyvenime grumiasi dėl paprasčiausių dalykų (toki kaip mūsų savanoriai 6 ha ar knygnešiai 5 rubliai), bet grumiasi tokiu viso sąvoka angažavimu, kad tiesiog turi nustepti: argi nemato jie, kad tai, ką jie kovai aukoja, yra nepalyginti daugiau negu tai, ką geriausiu atveju galėtų laimėti! O tokie kovotojai, kurie stoja kovon drauge su siningais idealistais, nors ir savaip, konkrečiai bei asmeniškai formuluodami kovos tikslus, yra daug. Be jų ir siningieji katalikai liktų vadais be kariuomenės. Taigi kaip šiuos žmones vadinti? Jei didvyriais vadintume tiksliai siningai kovojančius dėl „grynųjų“ idealų (tiesos, laisvės, pažangos), tai šitie žmonės didvyriais pripažinti nebūtų galima, nes jie labai dažnai, ko gero, būdami analfabetai, „grynai“ idealus suvokti ir suformuluoti neišmano: jie galvose „grynieji“ idealai neatsiejamai susimaišo su „žemaisiais“ (laisvės idealas su 6 ha ir pėsčiu, tiesos idealas - su kerštu už asmeniškai patirtą neteisybę ir t.t.). Bet ar yra pagrindo vien dėl to juos kitaip vertinti, negu tuos, kurie kovoja dėl „grynųjų“ idealų? Ne.

Kiekvienas angažavimasis kovai, kurioje rizikuojami mirtimi, yra lygiai vertingas, kaip lygiai vertinga ir kiekviena mirtis. A. Nykos-Niliūno žodžiais tariant, *miršta lygiai (kokia neteisybė!) paprastas kareivis ir, sakydama, generolas*. Iš tiesų, ar tas savanoris, kuris mirė dėl 6 ha (nes kitaip savo dėl ko jis nemokėjo pasakyti), yra ne toks „grynas“ kaip tas, kuris savo dėl ko formulavo žodžiu *laisvė*? Ar artoji žemė ir laisvė nėra vienas ir tas pats dalykas? Ar gali būti artojas kitaip laisvas, kaip ant žemės? Panašiai - ar tas knygnešys, kuris išlydė Sibiro kunigą ar kitą inteligentą, bus būvis ne toks „grynas“ vien dėl to, kad jis buvo tituluojamasis visuomenės veikėjas, o tik škaplierninkas?

Skirtumas tarp vieno ir kito yra tas, kad vienas savo kovos tikslą ir kančias prasmę moka labiau siningai suvokti, o antrasis - mažiau. Bet didvyriu žmogus daro tik patsai didvyrinis nusiteikimas, o tai, kad labiau ar mažiau moki sau pačiam ir kitiems išreikšti savo motyvus, yra tik antraeilis dalykas. Svarbu ne didvyrio keli žinoti, o didvyriu būti: *būti yra daugiau negu žinoti*. Štai kodėl ir manau, kad didvyriais galima vadinti ne tik sininguosius inteligentus, bet ir visus tuos paprastus žmones, kurie mažesniu siningumu dažnai su kaupu atperka grynesnę širdimi ir nesavanaudišku atsidavimu kovai.

Ir kada lietuvių charakteris vadinome didvyrišku, mes ir turime mintyje ne ką kita, o šitą didvyriškumo prasmę. Tiesa, sakydami, jog lietuvių tautos istorija yra didvyriškai didinga, nemanome teigti, kad visada ir visose mūsų tautiečiai visur būtų turėję prieš akis tik tautos laisvės, žmonijos

pažangos, socialin s teisyb s ir kitus grynuosius idealus. Tenorime pasakyti (bet tai ir yra svarbiausia), kad visada lietuvis buvo pasiryž s tam, k jis laik teisinga, - kietai ginti, nepaisydamas, kad dažnai kova buvo iš anksto beviltiška. T didvyrišk ryžt lietuvi tauta parod visais lemiamais momentais sukildama kaip vienas vyras. Tai ir duoda teis t lietuvi vo vaizd , kur pateikiau, laikyti tikru.

Analizavau didvyriškumo s vok ne tik tam, kad kartu išryškinau ir pateisin iau, kuria prasme manasai lietuvi vo vaizdas gal jo pasirodyti dvilypis. Iš ties gali atrodyti, kad vienaip lietuvi vo vaizdavau, kada j miau kaip atskir žmog , ir kitaip, kada j ži r jau visos tautos laikysenos atžvilgiu.

Pirmuoju atveju lietuvis atsiskleid kaip draugiškai atviras, bi iuliškai vaišingas, geraširdiškai paslaugus, gerbi s save, bet tuš iai nesipu i s prieš kitus, savyje išdidus, bet visada kartu kuklus, paprastas, šiltas žmogus.

Antruoju betgi atveju lietuvis pasirod kaip kietai ryžtingas, nepalaužiamai atkaklus, svetimas oportunistiniam lankstumui, princip žmogus, didvyriškas dvasios kovotojas. Vienas ir antras lietuvi vo vaizdai, iš šalies ži rint, gali pasirodyti kiek skirtingi, lyg jie b t ne to paties vieno, o dvej skirting žmoni atvaizdai. Jie tiek skirtingi, kad net patsai lietuvis, kai jam iš jo tautos istorin s laikysenos sakai: *Tu esi didvyrin s dvasios žmogus*, - nustemba: toks svetimas pasirodo jam jo paties vaizdas.

Ta didvyriškumo s vokos analiz , kuri anks iau daviau, kaip tik ir siekia atskleisti, jog ir šitasai lietuvi vo neprisipažinimas savo didvyriškumo - nepaneigia jo, o kaip tik jam priklauso. N vienas tikras didvyris nesijau ia, kad jis toks yra. Ta iau tai, ar kieno didvyriškumas iš šalies lengviau ar sunkiau pastebimas, vadinasi, daugiau ar mažiau savo patetišku iškilmingumu krenta akis, - visai nesvarbu. Ir klaidinga manyti, kad didvyriškumas b tinai turi b ti iškilmingai patetiškas. Tai specifiškai vokiškas didvyriškumo suvokimas. Ta prasme lietuvis iš ties per paprastas savintis didvyrin s prigimties žmogaus vard . Bet n ra pagrindo iškilming j didvyriškum laikyti apskritai kiekvieno didvyriškumo norma. Yra lygiai galimas ir paprastas didvyriškumas. O artojiškos tautos, kokias mes esame, didvyriškumas kitoks ir negali b ti.

Norime tuo pasakyti, kad m s charakterio dvilypumas (žmogiškas šilumas bei paprastumas ir kartu didvyriškas ryžtingumas bei kietumas) yra labiau tariamas negu tikras. Tai, jog esame žmoniškai paprasti, nepaneigia, kad galime b ti didvyriškai principingi. Žmoniškumas ir didvyriškumas vienas kito neišskiria. N ra tarp j priešingos tamos, kad tur tume juos savo charakteryje laikyti dviem viena kitai priešingomis tendencijomis. Didvyriškumui n ra priešingas nei žmoniškumas, nei paprastumas.

N ra didvyriškumui priešingas žmoniškumas, nes kaip tik didvyriškumas, atpalaiduotas nuo žmoniškumo, išsigimsta *SS-in* satanizm . Lygiai n ra didvyriškumui priešingas paprastumas, nes iškilmingam

didvyriškumui gresia pavojus išvirsti tuš i didvyriškumo vaidyb . Užuo t prietarav s, m sasai žmoniškumas yra pati m s didvyriškumo versm . Panašiai ir m sasai paprastumas ne tik neneigia, o kaip tik liudija m s didvyriškumo tikrum : visa, kas tikra, turi likti intymiai pasl pta, negali b ti vieša. M sasai žmoniškumas gaivina m s didvyriškum , o m sasai paprastumas saugo nuo viešumos.

Paprastas, net šiurkš iai paprastas lietuvis savo išore, bet žmogiškai šiltas ir kartu didvyriškai kietas savo vidumi. Ir šita išor neprieštarauja jo vidui, kaip tik tarsi kitokia ir negali b ti. Yra žmogui gimta g dytis ne tik blogo, bet ir gero - tuo atveju, kai gresia pavojus b ti kito d l to giriamam. Dažnai žmogus paiais jautriausiais momentais grei iau s moningai šiurkš iu pasirodys, kad per daug atvirai savo širdies neparodyt . Panašiai ir lietuvio išorinis paprastumas ir net šiurkštumas yra tarsi išraiška tos gilesn s g dos, kuri ver ia žmog visada likti intymiai sant r .

Toksai iškyla lietuvio vaizdas, kai seki j istorijoje eitu keliu, vingiuotu laim jimais ir pralaim jimais, bet tiesiu lietuviškos širdies žmoniškumu ir lietuviškos valios ryžtingumu. Paskutiniu liudijimu, patvirtinan iu šito vaizdo autentiškum , ateina pa ios tautos apie save liudijimas. Turiu galvoje t nes moning pa ios sav s analiz , kuri tauta vykdo savo kuriamais mitiniais simboliais.

Jais tauta išreiškia savo dvasin veid - pati pasisako, kas ji yra. Ir b tent dviem pagrindiniais simboliais liudija lietuvi tauta savo dvasin charakter - *R pintoj liu* ir *Vy iu*. *R pintoj lis* - lietuvis dvasios žmoniškumo simbolis. Pirmuoju kalba lietuvis žmoniška širdis, antruoju - lietuvis ryžtinga valia. *R pintoj liu* lietuvis išreiškia savo skausm , kad tiek maža širdies pasaulyje. *Vy iu* - savo ryžting vilt ir tik jim žmogumi. Ir kaip šiedu simboliai vienas antr papildo! Neb t vieno, kaip prarast savo tikr j prasm ir antrasis. Neb t *Vy io*, tasai pats *R pintoj lis* atrodyt toks užguitas - tiktai vergiškos dvasios išraiška, tik vergo beviltiško skausmo skundas. Neb t *R pintoj lio*, *Vytis* atrodyt brutali barbariškos dvasios kalba, tik plikos j gos kulto ženklas. Kaip vienas antr sužmonina: *Vytis* suteikia *R pintoj lio* brožuams žmogiškos kan ios, o ne tik pasyvaus vergiško skausmo prasm . O *R pintoj lis* savo ruožtu *Vy io* brožus nušvie ia žmoniška šiluma. Iš pilko ginklo valdytojo padaro j tiesos ir laisv s riteriu - žmoniškumo riteriu. Abiem kalba lietuvis dvasia - ir *R pintoj liu*, ir *Vy iu*. Abu jie kartu - šventieji lietuvis dvasios ženklai.

Šita prasme savo pateikt j lietuvis vaizd ir laikau ne idealiu lietuvis pirmavaizdžiu, o realia lietuvisškumo esme, esan ia gyva istoriniame lietuvisyje. Atskleid me lietuvis tok , koks jis nušvinta istorin je perspektyvoje.

Nenorime tuo betgi teigti, kad tai, k iškl me lietuvisškumo esme, b t lygiai tauriai realizuota kiekviename, kurio pasas skelbia j lietuvis esant. Kai sakome, kad lietuvisui yra esmingas r pintoj liškasai žmoniškumas ir vytnis didvyriškumas, neneigiame, kad neb t ar neb t buv

lietuvi tautoje apraišk , atskir asmen ar net laikotarpį , nesutaikom su m siškiu lietuvio vaizdu. N vienai tautai n ra niekas visiškai sveti- ma, kas žmogiška, ger ja ar blog ja prasme. Klausimas t ra, kurios ten- dencijos galingiausiai ir patvariausiai tautos charakteriui esmiškai pri- klausan ios. Tik šita prasme, tokiomis lietuvio charakteriui esmin mis tendencijomis nurod me šilt žmoniškum ir kartu principing kietum .

Iš ties kito kelio susekti tautos dvasiniam charakteriui ir n ra. Bio- psichin tautos tip (anks iau nurodyt ja gamtamokslin s antropologijos bei eksperimentin s psichologijos prasme) galima statistiniu metodu tiks- liai nustatyti - rasti matematin vidurk .

Dvasinio tautos charakterio atveju matematinio vidurkio ieškojimas yra ne manomas dalykas. Pirmuoju atveju turime reikal tik su prigimtimi, o antruoju atveju kartu ir su kiekvieno atskiro žmogaus laisva valia. Ir tod l kai, bendrai imant, mažai terasi žmoni , kurie ryškiau nutolt nuo savo tautos biopsichinio tipo, tai visada rasi pakankamai atskir žmoni , ku- riems dvasinis tautos charakteris gali b ti visiškai svetimas. Bet jie n ra joks argumentas, dl kurio tekt blankinti tautos dvasin veid . Imkime vien pavyzd : ir m s tautoje ir raudonosios, ir rudosios okupacijos metais atsirado vienas kitas oportunistas. Ar nublankino jis lietuvio charakterio vytin didvyriškum ? Ne, ne jie k nors nublankina, o tik patys nublanksta prieš t visuotin lietuvi tautos ryžt , kuri save paliudijo savanoriais ir partizanais. Palietus šit klausim , prisimintinas J. K. Ais io persp jimas:

Jei sutinki visiškai oportunistin lietuvi , neb k jau tikras, jog iš ties turi reikal su lietuviu - gal tai t ra svetim j vergas, aug s m s tarp , bet ne aug s m s dvasi .

Pagaliau baigiant paskutinytis pasteb jimas. Laikau t dvasin lietu- vio vaizd , kur daviau, ne idealiu pirmavaizdžiu, o realia lietuviškumo esme. Bet tai dar nereiškia, kad ji b t jau savaime duotas dalykas. T ra duota tik biopsichin prigimtis, o dvasinis charakteris visada lieka labiau užduotas negu paprastai duotas.

Tik krauj paprastai iš t v paveldime, o t v dvasi kiekviena karta privalo savo asmeniška kova išlaikyti. Ir šia prasme tautos dvasinis cha- rakteris kiekvienai dabarties kartai yra realus tik kaip siektina forma, o ne kaip saugiai turimas faktas. Tod l tiems, kurie dar tebesame gyvi ir tebekovojame laiko t km je, n ra teis s didžiutis savo tautinio charak- terio kilnumu bei didingumu, o t ra pareiga j pažinti. N ra teis s didžiuo- tis, nes tai, kuo didžiutum m s, yra labiau t v , o ne m s pa i laim - ta. Bet yra pareiga pažinti, nes tautos dvasinis charakteris yra *mus pa- kuojanti t v testamentin valia*.

Ir tiek b sime savo t v verti, kiek šit j vali išpildysime. O mumis gal s didžiutis tik tie, kurie jau po m s ateis. Bet vargas b t mums, jei tasai testamentinis žodis, kur mums perdav m s t vai, likt m s vaikams neperduotas.

miausi šitos m s tautin s dvasios analiz s ne m s tautinei savi-
meilei paglostyti, o tik [nor damas] dabartin s kasdienyb s tvaik e iškelti
taur j m s t v charakter , kaip r st klausim : *Ar m s dvasia dar
teb ra mumyse gyva?* (Iš. kn ; *Lietuviškojo charakterio problema*)

ISTORIJOS PUSLAPIAI

Jz. [kun. Juozas Šal ius]

MOKSLEIVI ATEITININK ORGANIZACIJ UŽDARIUS. KATALIK AKCIJOS KOMITETAS

1930 08 30 švietimo ministro aplinkraš iu buvo uždraustas gimnazi-
jose moksleivi ateitinink veikimas. Šis draudimas buvo labai žalingas
katalikiškos inteligentijos ugdymui.

Lietuvos episkopatas šiuo reikalu sušauk savo konferencij . Buvo nu-
tarta si sti vyskupas Justin Staugait ir Kazimier Paltarok pas minis-
tr pirminink tartis, kad šis draudimas b t atšauktas. Ministras pirmi-
ninkas Juozas T belis patar šiuo reikalu kreiptis pat Respublikos pre-
zident . Pas prezident Antan Smeton jo metropolitas Juozapas Skvi-
reckas ir vysk. Kazimieras Paltarokas. Pasitarimas vyko tarp min t vys-
kup , iš vienos pus s, ir prezidento Antano Smetonos, ministro pirminin-
ko Juozo T belio ir švietimo ministro Konstantino Šakenio, - iš antros.
Vyskupai nurod , kad švietimo ministro aplinkraš tis prieštarauja Lietuvos
Vyriausy b s ir Apaštal Sosto konkordato 25 str. ir d l to turi b ti atšauk-
tas. Der josi pusšes tos valandos. Ta iau be pasekmi - valdžios atstovai
aplinkraš io atšaukti nesutiko. Tuomet vysk. K. Paltarokas pareišk , kad
jei moksleiviams ateitininkams nebus leista veikti mokyklose, jie veiks
bažny ioje kaip bažnytin organizacija - *Katalik veikimo centro* narys.

Nepavykus susitarti su Vyriausybe, vyskupai sureng konferencij ir
išleido *Ganytojišk laišk* . Jame nurod , jog švietimo ministro aplinkraš tis
yra neteis tas, jog jie, vyskupai, prieš j protestuoja ir protestuoti kvie ia
tikin uosius. Pirmiausia protest pareišk *Katalik veikimo centras, Pa-
vasario s junga*, ateitininkai studentai. Apaštal Sosto nuncijus arkivysk.
R. Bartolonis 1930 09 25 d l to padar Vyriausybei demarš .

1930 10 31 ministras pirmininkas T belis per radij ir dideliu tiražu
j s oficiozas „Lietuvos aidas“ straipsnyje „Ko jie nori?“ išjuok vyskup
Ganytojišk laišk . T pat padar ir tautinink s junga spalvotais pro-
klamacij lapeliais apiberdama vis Lietuv . Jaunalietuviai savo susirin-
kimuose siunt protestus prieš vyskupas. Užsienio reikal ministras Do-
vas Zaunius padar spaudos darbuotojams pranešim , kuriame pareišk ,
kad konkordato pažeidimas Lietuvai pavojaus nekelia, nes, girdi, Vatika-
nas netur s ginkl (*Šaltinis*. 1930, p. 469 ir 536).

siliepsnojus kult rinei kovai, studentai ateitininkai 1930 11 08 sureng susirinkim , kuriame paskelb dvi protesto rezolucijas-atsišaukimus: vien - katalikišk visuomen , kit - katalikišk inteligentij . V liau buvo parengtas platus atsišaukimas „Katalikiškoji visuomene!“ ir 1930 m. pirm j Advento sekmadien išplatintas visoje Lietuvoje. T pat sekmadien bažnyiose buvo perskaitytas vyskup protesto d l moksleivi ateitinink organizacijos uždarymo *Ganytojiškas laiškas*.

Nor dama š pasipriešinimo s j d nuslopinti, Vyriausyb grieb si griežt priemoni : iškelta baudžiamoji byla atsišaukimo reng jams ir platintojams. 1931 05 12-13 byla už uždard dur buvo nagrin jama kariuomen s teisme. Teisiamuosius gyn žym s Lietuvos advokatai: prof. A. Tum nas, Teisi fakulteto dekanas R Leonas, M. Sleževius, dr. Mil ius, dr. R V Raulinaitis, adv. V Pož la ir kt. Atsišaukime nieko nerasta, kas atitikt tartytojo pasi lyto Baudžiamojo kodekso 129 str. (priešvalstybinis veikimas). Bet politiniam režimui reik jo nubausti teisiamuosius ir juos nubaud minimaliomis bausm mis: kun. Juoz Šal i - 2000 Lt, arba 3 m nesiams kal jimo; R. Masion, J. Štaup ir kun. Žvyn - po 1000 Lt, arba 2 m nesiams kal jimo; J. Labok , J. Mikail ir R Svetulevi i - po 500 Lt, arba pusantram nesio kal jimo. J. Štaupas, A. Masionis ir J. Mikaila bausm atliko sunki j darb kal jime.

Pavar ius dienraš io „Rytas“ lapus matyti, kad d l moksleivi ateitinink laisv s sujudo kovoti visa Lietuva. Beveik kiekvien dien mirg jo publikacij os: „...Kauno karo komendantas 3 m nesiams ištr m Varni koncentracijos stovykl dr. R Karvel, studentus J. Meškausk ir J. Štaup . <...> Nubaud „Ryto“ redaktori R Radzevi i , dr. K. Ambrozait , O. Labanauskait ir studentus K. Balk n , J. Gratkausk , A. Ma iulyn , A. Bistrick , J. Totorait , J. Valait , V Baltrušait , Pr. Vainausk , V Užup po 300 Lt baudos. <...> Suimtieji kal jime paskelb bado streik . <...> Kun. M. Krupavi iui uždrausta išvažiuoti iš Garliavos parapijos rib . <...> Taurag s komendantas nubaud A. pl 500 Lt. <... > Alytaus komendantas nubaud klebon Paulavi i 200 Lt. <...> Jiezno teis jas nubaud J. Ambrazevi i 25 Lt. <...> Ukmerg je areštuota Zavadskait . <...> Anykš i teismas nubaud pranciškon R Kazakevi i 100 Lt. <...> Prien teis jas nubaud kun. J. Šal i 500 Lt. <...> Panev žio kun. Alfonsas Lipnickas (Lipni nas) nubaustas 5 parom. <...> Kazys Baranauskas (70 met) nubaustas 250 Lt...“ ir t.t.

D l katalikišk draugij veikimo varžymo, vyskup autoriteto žeminimo, griežtos spaudos cenz ros vedimo iškilo reikalas katalikams tur ti sav spaud . Susidar aktyvi student grup , kuri ryžosi rotatoriumi spausdintais biuleteniais informuoti visuomen ir kelti viešumon valdžios pareig n korupcij , kyšininkavim , spekuliacij ervoncais ir kt. Biuletenio leid jams žini teikdavo „Ryto“ redaktorius R Radzevi ius, dr. R Karvelis, kan. R Dogelis, Prof. kun. Meškauskas, prof. kun. Maliauskas, prof. adv. Tum nas ir kt. Biuletenius leid jai paštu nusi sdavo ir aukšt valdžios pareig n žiniai.

Apie Lietuvos katalik pad t m pla iai rašyti ir užsienio spauda: *La Croix* (Pranc zija), *Irrisch Catholic* (Airija), *Kölnische Volkszeitung*, *Germania* (Vokietija) ir kt. Vyriausy b niršo - biuletiniai liet skaudamas vietas. „Lietuvos aidas“ pla iai garsino: „Tai šmeižtas!“ (Jauni kov nai, reikšdami pasipiktinim blogiu, kartais galb t neišvengdavo šurkštumo, bet šmeižto biuletenuose nebuvo.)

Dalis žmoni , net ir žymi intelektual , negaudami paskaityti biuleteni , o skaitydami tik valdin spaud , - patik jo ja. Kai kun. J. Šal ius pasisi l viešai rodyti, kad biuletenuose rašoma ne šmeižtai, o tiesa, valdin spauda aprimo.

Tautinink valdžia nerimo ir ryžosi likviduoti *Katalik akcijos komitet* . „Lietuvos aidas“ 1931 m. Nr. 88 paskelb policijos direktoriaus J. Statkaus pareiškim apie *Katalik akcijos komiteto* veikimo program :

a) **Darbas bažnyiose.** Pamoksluose kunigai turi b ti dr s s ir atviri. Bažnyiose šalia maldos už prezident turi b ti malda ir už Bažny ios laisv <...> nepastoviai, kad nereikt Bažny ios vyresnyb s leidimo. Nevalia kunigams užsisakyti tautinink laikrašt . Neprivalo tarpininkauti laikrašt iams. <...> Bažnyiose taikomos pamaldos už laisv , kad pasiliaut persekiojimas, prašoma Šventosios Dvasios vyriausybei - procesijos, rožan iai, novenos. Per pamokslus pranešama suimt j pavard s. <...>

b) Visuomen je. Boikotavimas vyriausy b s nari . Nutraukimas santyki su tautinink veiklesniais nariais. Boikotavimas vyriausy b s organizacij ir spaudos. Atvelykio sekmadienyje padaryti bažnyiose ir šventoriuose susirinkimus. Ateitininkus, išvykstan ius Velyk atostog , informuoti per korporacij pirmininkus, kad jie vietose agituot tokius susirinkimus daryti.

Iš J. Statkaus pareiškimo pateikt ištrauk matome, jog jis n nemini šmeižt , k tautininkai ir priešiški *Katalik akcijai* individai nor jo primesti *Katalik akcijos komitetui*.

Jau 1931 12 11 „Lietuvos aidas“ praneša, jog

žymiausi kunig liai Telksnys, Šal ius ir Rankel bus iš Kauno iškelti. <...> Kun. Šal ius, kaip rašo „Aušra“, yra vienas ak tingiausi jaunos kartos katalik veikėj . <...> Baigdami mes tik tiek tepri d sime, kad kun. J. Šal ius jo Kauno rajono „Pavasario“ dvasios vado pareigas. Jis buvo komercijos mokyklos kapelionas, dirbo student Vytauto klube, kaip praneša „Aušra“. Po tokio pranešimo mums jau visiškai aišku, kod l kai kurie ateitininkai ir pavasarininkai buvo aktyviai kinkyti katalikiškos veiklos darb ...

Vyriausy b s prašomas vysk. Antanas Karosas kun. Juoz Šal i atšauk iš Kauno.

* * *

1931 m. pabaigoje - 1932 m. pradžioje dr. R. Karvelis (buv s finans ministras) prad jo organizuoti Laisv s kovotoj s jung , kad *leistinomis ir kult ringomis priemon mis pašalint diktat r* .

Rygoje, Pirmojoje kooperatyv spaustuv je, buvo prad tas leisti laikraštis „Laisv s kovotojas“. Lietuvoje pas kinink Aleks Ban (Padubysio vls ., Biru i kaime) Pr. Barzdžius sumontavo rankin spaustuv , kuria buvo

spausdinama Instrukcijos Nr. 1 ir Nr. 2. Barzdžius (pasirodo, policijos agentas) nufotografavo šiuos rankraščius: dr. R Karvelio - 4 lapus, kun. J. Šal ius - 6 lapus, kun. J. Adomai io - 2 lapus. Visa tai perdav policijai. Tai buvo didelis laimikis. 1932 m. balandžio 13 d. nakt vienu kartu visoje Lietuvoje padarytos kratos: pas A. Ban , kun. Rankel , kun. Pr. Vainausk , St. Gabaliausk , V Keturak , dr. Paukštel , Freiman , Pr. Bisk , kun. Janausk , dr. Karvel , kun. J. Šal i , V. Kalakausk , Ancil , D din , Pes , kun. J. Adomait . Marijampol je pas V. Kalakausk rasta adresuot vok , o visur kitur nieko nerasta.

1932 m. balandžio 16 d. kriminalin s policijos viršininkas sukviet vis Kaune einan i laikraši spaudos darbuotoj konferencij . Joje praneš , kad yra iššifruota *Katalik akcijos komitetas* ir *Laisv s kovotoj s junga*. Kaip daiktin rody m išdalijo anks iau min t asmen rankraš i fotografines nuotraukas: *Katalik akcijos komiteto* biuleten Nr. 8, kun. J. Šal ius straipsn „Tautininkai - bolševik rankis“, R Karvelio - „Ekonominis krizis ir Smetonos vyriausy b “ ir kt. Prad ta formali byla Kaunas-Marijampol -Kurtuv nai.

Pateikiame ištrauk iš kriminalin s policijos 1932 04 13 rašto:

Rengiamuoju tardymu liko nustatyta, kad pas Ban buvo nuvažiav s P. Barzdžius, atspausdino lapelius „Lietuvos kovotojas“ ir Instrukcij Nr. 1 ir Nr. 2. <...> Barzdžius parod , kad jis buvo siun iamas studento Gratkausko, nuvyko pas Šiauli klebon kun. Sarap , iš ia pas Al. Ban . <...> Policija padar krat , bet nieko tartino nerado. Policijos užklaustas Al. Banys iš karto neprisipažino, bet v liau (1932.IV. 15), dalyvaujant valstyb s gyn jui Krygeriui, prisipažino, kad jo namuose buvo spaustuv . Ši spaustuv kun. Daukanto rašteliu atidav nepaž stamam vyrui apie m nes laiko prieš kratos padarym ...

Iš tikr j buvo taip: spaustuv buvo montuota virtuv je „plyt “, atykusi kratos daryti policija jos neaptiko ir išvyko. Tuomet Banys iš m j , užkas darže ir žem užak jo. Gavusi smulki žini iš Barzdžiaus, policija sugr žo, bet spaustuv s jau nerado.

Tardytojo iškvieistas kriminalin s policijos viršininkas J. Statkus dav tokio turinio parody m :

Jonas Statkus, s nus Aleksandro, 28 met , Romos katalikas, teismo nebaustas, gyv. Kaune, Miško g. Nr. 13, bylininkams visai svetimas. 1930.IX.4 d. Švietimo ministerijos aplinkraš iu uždarius srovines kuopeles gimnazijose, j tarpe ir ateitinink moksleivi organizacij , krikš ioni demokrat bloke suk l didel pasipiktinim , visa eil m ginim buvo padaryta iš krikš ioni demokrat pus s, kad b t leista ateitininkams gimnazijose veikti, nedav teigiam rezultat . <...> Iš student ateitinink susidar aktyvist b rys, kuris m s tok veikim pl sti. Jie išleido atsišaukim antrašte „Katalikiškoji visuomene!“ , datuot 1930.IX.9 d. Atsišaukime buvo kalbama, kad moksleivi ateitinink organizacijos uždarymas yra neteis tas aktas, kad vyskupai nepripaž sta organizacijos uždarymo, tod l reikia eiti ten, kur Ganytojai veda. Atsišaukim Komiteto vardu pasiraš kun. J. Šal ius, K. Mockus, S. Griškevi ius. <...> Pirmas Komiteto uždavinys - kovoti prieš moksleivi ateitinink organizacijos uždarym . Šis aktyvist b rys veik vadovyb je kun. prof. Kurai io, dr. Bistro, dr. Karvelio, taip pat aktyviai prisid jo ir kun. M. Krupavi ius. Vystant veikim prad jo reikštis dvi nuomon s: kun. prof. Kuraitis buvo šalininkas legalaus veikimo, o dr. Bistras, dr. Karvelis ir kun. Krupavi ius buvo už nelegal

veikim . Už nelegal veikim buvo taip pat ir kun. Šal ius bei kun. Rankel . Buvo nusistatyta pereiti nelegal veikim . Nelegaliu veikimu buvo nutarta visuomen agituoti ir kurstyti prieš valdži , kiek galima šmeižti vyriausyb . <...> Valdžia iš dvių atstovybi mane su tokiais biuleteniais kreip si pasinformuoti, kas juos leidžia. Šio naujo nelegalaus veikimo priešakyje atsistojo kun. Šal ius, kun. Rankel , kun. Telksnys. Kun. Šal i iš Kauno išk lus, aktyviai prisid jo kun. Adomaitis. Technikos darbas toki nelegali atsišaukim spausdinimo buvo atliekamas Kauno kunig seminarijoje su vieno kunigo profesoriaus [St. Ylos] žinia. Po krat pas kun. Telksn , stud. Petrauskait ir kt., kur buvo rasta K.A.K. atsišaukim ir pasirodžius spaudoje žinioms bendrai apie „kakinink " veikim ; nurodyti asmenys, bijodami daugiau susikompromituoti, išleid K.A.K. biuletenu Nr. 8, nusistat daugiau toki biuleteni neleisti ir performuoti savo veikim kitomis formomis. <... > Kai susidaro naujos politin s aplinkyb s, dirb K.A.K. organizacijos darb ir kiti organizuoja nauj slapt organizacij , pavadint „Laisv s kovotoj " s junga. „Laisv s kovoto- j " s junga pirmoj eil j ima r pintis nelegalios literat ros spausdinimu. Tuo reikalu kun. Korsakas, Šiauli vikaras, važin jo Rygon ir tvark nelegalaus „Laisv s kovo- tojo“ laikraš io spausdinim . Buvo numatyta spausdinti apie 30 000 egzempliori . Juos visus pargabenti Lietuvon ir vien dien juos išplatinti. Lygiagre iai taisoma slapta rankin spaustuv pas kinink Ban , kur imama spausdinti visi nelegal s atsišaukimai. Spausdinim pas Ban atliko Pr. Barzdžius. <...>

Pr. Barzdžius sak : „Rodos, iš Gratkausko gird jau, kad Banys moka spausdinti, išspausdino tas instrukcijas ir teik kun. Daukantui. Daugiau apie spaustuv spaus- dinimo reikalu aš kalb jau tik su Gratkausku ir jis man mok jo kelion s išlaidas. Iš kun. Šal iaus aš jokio rankraš io ne miau. D l biuletenio Nr. 8 turiu pasakyti štai k : šiais metais vasario m nes gyvenant su Gratkausku vien kart sutikau Kaune kun. Adomait , kuris mane praš , kad leis iau pasinaudoti savo rašom ja mašin le. Aš sutikau, ir vien dien at jo pas mane kun. Adomaitis, jis atsineš kokius tai rankraš ius ir rotatoriaus matricas. Kun. Adomaitis praš mane, kad aš perrašy iau ant matricos. Aš sutikau ir diktuojuant Gratkauskui rašiau, <...> Kadangi „Laisv s kovotoj " veikimas pas mane buvo planingai sekamas, kad j vis b t galima dešifruoti, aš, nufotografav s kalbam straipsn , jo original gr žinau tiems pa- tiems šaltiniams, iš kuri buvau gav s“.

Parodyta man, - t sia toliau savo parodym J. Statkus, - dvių lap nuotrauka. <...> Parodytas rašinys buvo rašytas kun. Adomai io. Taip pat parodyta man 6 lap nuotrauka - kun. J. Šal iaus rašinys, straipsni nuotraukos: „ Valdžia slepia kyšininkus“, „Automatinio telefono statyba Kaune“, „Kaip Maisto bendrov skriaudžia kininkus“ ir kt. <...> Sužinoj s, kad š.m. geguž s l d. iš Kauno Ryg komandiruojama Ona Labanauskait panaikinti likusi medžiag , kuri jau buvo d ta „Laisv s kovotojo“ laikraš , ir sužinoj s, kur ta medžiaga laikoma, aš agen- t ros keliu tuojau du lapus išgavau...

Iš J. Statkaus parodymo Taikos teisme:

Laikraš io „Laisv s kovotojas“ faktinis redaktorius buvo kun. Korsakas Šiauliuose. Jo ranka buvo paskirstyta, kiek egzempliori kur si sti. To paskirstymo užrašai gauta iš Latvijos policijos. P. Karvelio „Ekonominis krizis ir Smetonos vyriausyb " tilpo „Lais- v s kovotojo“ Nr. 2. K.A.K. atsišaukimo Nr. 8 autoriai yra kun. Šal ius ir kun. Ado- maitis. <... > Laisv s kovotoj s junga slaptai veik dviem kryptimis: per spaud ir organizavosi tam tikrus vienetus tikslu nuversti esam valstyb s tvark . Tai aš tvirtinu, nes man agent ra suteik tikras žinias, kai kurias iš t žini patikrin s, radau jas atitinkan ias tikrenybei. „Laisv s kovotojas“ laikraš iai Lietuvoje nebuvo išplatinti, bet buvo atsi sta po l egz. to laikraš io organizatoriams, j negavau.

Ši byla t s si trejus metus. Du kartus ji buvo svarstoma taikos teisme, vien kart kariuomen s teisme ir tris kartus apygardos teisme. Byloje

susikomprotavo pats policijos viršininkas J. Statkus, leid s savo agentui pr. Barzdžiui bendradarbiauti nelegaliame darbe. Po to J. Statkus išvyko Pranc zij studijuoti teis s. Barzdžius, pajut s pavoj , kad ir jam gali tekti s sti kaltinam j suol , spruko užsienin. Pradžioje dirbo Italijos atstovy- b je, bet sužinoj s, kad yra ieškomas, pasitrauk j Palestin nežinia kur.

Sprendimas buvo nesitik tas: kun. Korsakui taikyti taikos teis jo nuo- sprend - 2000 Lt baudos, V Kalakauskui - areštas, dr. Karvel , kan. Sarap , kun. Daukant , kun. Šal i , kun. Adomait , J. Gratkausk , Al. Ban , St. Ga- baliausk - išteisinti.

Byla taip baig si d l to, kad tai, kas biuleteniuose buvo publikuojama, buvo tiesa. Be to, kova tarp katalik ir tautinink valdžios buvo jau apimusi.

MUMS KALBA MOKSLAS

A. Digrys [Antanas Patackas]

ŽMOGUS IR NEMIRTINGUMAS

*Mes gimstame pomirtiniam gyvenimui lygiai taip,
kaip gimstame žemiškajam gyvenimui (Kamilis Flamarionas).*

Gyvyb s srov nenutr kstamai teka žem je jau šimtus milijon met . Biosferoje slypi d snis, priešingas mir iai: organizmas dar iki savo suiri- mo perduoda palikuonims neg stant gyvyb s fakel . Paveldimumo esta- fet atkakliai gina filogenetin med nuo žuvimo. Ši nuostabi gyv j sis- tem savyb yra vienas iš k rybinio plano Visatoje pergals požymiai . Ta iau ši pergals dalin , nes apima tik visum , gimin , bendr biologin reiškini . Ji neužbaigta, tod l gyvyb turi nuolat kovoti su mirtimi.

Kiekvienas evoliucijos etapas - savotiška pakopa nugalint chaos ir sunykim . O t laipt viršuje iškyla iki šiol Žem je nežinomos naujos gyvy- bin s energijos šaltinis. Biosferoje kovos laukas yra materija, o noosferoje - dvasios srityje - kov su dezintegracija stoja b tyb s, ginkluotos dvasiniu kr viu. Užtvar mir iai ir chaosui žmoguje stato ne tik genofondas ir fizio- logija, bet ir kitas transfizin s b ties matmuo. Jis reiškiiasi žmogaus asme- nyb je, kuri koncentruoja savyje mint , s mon , k ryb ir laisv . Protas realizuoja savo gyvybin princip kitaip negu organizmas, o dvasin veikla išgelbsti savo vaisius nuo laiko nag tobulesniu b du negu paveldimumo genai. Kaip tik šis unikalus kosmoso reiškinys tampa pradiniu jo evoliucijos tašku, išvesdamas j iš grynai biologin s raidos rib . Kart užsidegusi Vi- satoje dvasios ugnis, panašiai kaip gyvyb , negali užgesti. Maža to, ji si- k nijusi ne tiktai kolektyvin je r šies s mon je, bet ir kiekviename jos vienete, aukš iausiame pasaulio šedevre - asmenyb je.

Vientisas biosferos organizmas auga nugal damas mirt . Bet jo l ste- l s viena po kitos miršta ir kinta. Kitoks nemirtingumas noosferoje. ia

dalys tokios pat svarbios kaip ir visuma. Ji pasirodo ne kaip beasmen mas , o kaip m stan i individ vienov . Mirtis ištinka gyv ir padaro j savo auka. Žmoguje ž sta tiktai gyvis, o jo dvasia, pasak Tejaro de Šardeno, *išsprunka ir išsivaduoja*. Tai, kad jis paj gus pergyventi k no surim , yra d sningumas ir svarbiausias kosmoso žingsnis kelyje antgamtinius pasaulius.

Gyv no siela (kaip gyvyb s pradai, *anima sensitiva*) visiškai priklauso nuo k no ir tod l kaip organin funkcija sunyksta kartu su organizmu. Žmogaus k nas n ra b tinas vis sielos veiksm dalyvis. Žmogaus valia apsisprendžia nepriklausomai nuo k no, suvaržo, nuslopina jo norus ir polinkius - tai rodo, jog žmogaus siela yra nepriklausoma nuo k no ir gali egzistuoti be jo.

Miuncheno universiteto profesorius psichologas Osvaldas Kuelpe (mir s 1915 m.) atkreip savo mokini d mes reikšm subjekto *aš*, kuris s di lyg kokiame valdovo soste ir s moningai skelbia savo valdžios aktus, sakymus.

Dvasios nesuirimo suvokim žmogus visada tur jo - *jis toks pat senas, kaip ir pats žmogus* (Lomanas). Visa, k mes žinome apie Žem s rutulio taut dvasin pasaul , pradedant pa iomis seniausiomis epochomis, rodo, kad žmon s niekuomet neman , jog mirtis yra visiškas suirimas. Koki form gyt šis sitikinimas, jis yra toks pat universalus kaip religija. Pavyzdžiui, tokia primityvi tautel kaip bušmenai tiki, kad

mirusiojo dvasia kur laik dar gyvena prie žmogaus kapo ir gali retkar iais atvykti ir kalb tis su mirusiojo gimin mis, pasilikdama nematoma. Siela, kuri Gau [Dievas] kurdino žmoguje gimimo dien , po jo mirties gr žta kit pasaul - Gau pasaul .

Tik jimas pomirtiniu pasauliu buvo neatskiriama religijos dalis, tod l buvo teisus Kantas, svarbiausiais religijos elementais laikydamas Dievo s vok , žmogaus atsakingum ir sielos nemirtingum .

Kaip to visuotinio sitikinimo atsiradim aiškina materializmas?

Žmon ms, gyvenusiems prieš t kstan ius met , pasak materialist , tas sitikinimas kilo kaip gamtos ir visuomen s d sni rezultatas. Jie nežinojo biologini mirties priežas i , negal jo moksliskai paaiškinti žmogaus s mon s, negalejo teisingai paaiškinti sapn (O. Klor. *Gamtos mokslai, religija ir Bažny ia*. Maskva, 1960, p. 80).

Nekalbant jau apie tai, jog visiškai neaišku, kok santyk su nemirtingumo problema gali tur ti visuomen s d sniai, kod l pl tojantis gamtos ir sapn aiškinimo mokslams tik jimas žmogaus pomirtinio gyvenimo realumu neišnyko, juk sunku patik ti, kad tokie šitos id jos gyn jai kaip elektrono atrad jas Džozefas Džonas Tomsonas arba vienas iš bang mechanikos k r j Ervinas Šredingeris b t protiškai atsilik arba primityv s lyg kokie urviniai žmon s ar kaip senieji egiptie iai.

Yra ir kitas nemirtingumo id jos „aiškinimas“: es ji gimusi kaip paguoda žmogui, bijan iam mirties. Bet taip gali manyti tiktai tie, kurie

visiškai nesusipažin su šitos idjos pradinėmis formomis ir vaizdiniais, juose viešpatauja paslaptingas pasibaisimas ir ledinis siaubas. Mažiausiai „paguoda“ derėtų vadinti graikišką *Had*, žydų *Šeol*, šumerų *Kur* arba babiloniečių *pragarus*. Aišku, kad visai ne paguodos ieškojimas, o kažkoki baimės pomirtinio gyvenimo dalykų žinojimas buvo panaši vaizdinių šaltiniai.

Bet palikime tik jimo nemirtingumu atsiradimą ir išsiaiškinkime paįjoj idją. Pirmiausia būtina iškelti klausimą: ar gali būti, jog mirtimi iš tikrųjų *viskas baigiasi*, ar gali žmogus išnykti be pdsak? Po fizinio organizmo mirties jis neišnyksta, o laipsniškai suskyla tuos elementus, iš kurių buvo sudarytas. Suirimas yra priklausanios mirusiam organizmui energijos ir medžiagos išsilaisvinimo - bet ne išnykimo - procesas. Jis vyksta judėjimas, medžiaginiai dalelės irimas. O kas tuo metu darosi su smone? Juk ji iš jokių dalelių nesusideda. Ji neužima vietos erdvėje, kaip materija, vadinasi, mechaninio judėjimo dėsniai jai negalioja. O jei nėra judėjimo, nėra ir suirimo. Jau Gotfrydas Vilhelmas Leibnycas tai tikinamai rodė.

Mūsų sajame *aš nėra mechaninio sudėtingumo*. *Grįždamasis save*, - rašo Borisas Eišerinas, - *žmogus betarpiškai pažįsta savyje begalin vaizdinių kaip savarankišką, išorėje esančias dalis, o kaip idealius momentus, kintančius laike, bet priklausančius vienai esybei*. Toks savęs vaizdavimas neabejotinas; tai faktas, kur nuolat mums patvirtina vidini patirtis. Žodžiu, palyginus su materijos sudėtingumu, smons savybės yra *paprastumas* filosofinė žodžio prasme, vadinasi, ji negali išsiskaidyti, suirti.

E. Šredingeris savo tyrinėjimus apie gyvybę s prigimtį baigia tokiais žodžiais:

Kiekvienas iš mūsų turi negintįjam suvokimą, kad jo išgyvenimų suma sudaro tam tikrą vienetą, aiškiai besiskiriant nuo bet kurio kito žmogaus tokio pat vieneto. Jis remiasi juo, kaip savuoju „aš“. Bet kas yra „aš“? Jeigu jis teisingai analizuosite tį „aš“, tai prieisite išvadą, kad jis yra kažkas daugiau negu paprastas atskiras vokėlis bei prisiminimų rinkinys, ir būtį jis yra toji dirva, kurioje tos s vokos ir prisiminimai kaupiasi. Atidžiai save stebėdami, neišvengiamai prieisite išvadą, jog tai, kį jis realiai suvokdavote kaip savo „aš“, - ir yra pagrindas, kuriame surenkami visi išgyvenimai.

Mintis apie visiško suirimo prieštarauja ir pagrindiniam fizikos dėsniui. Jis galioja materialiam pasaulyje, tad koki teis turime jį išguiti iš smons srities? Juk smon - tai ne paprastas *atspindys*, o gyva realybė, apie kurios tikrumą žinome geriau negu apie bet kokią kitą.

Niekas Visatoje neišnyksta, - rašo prancūzų mstytojas L. Deny. - *Kai chemija mus moko, kad nėra vienas atomas pasaulyje nedingsta, kaip galima manyti, kad toji nuostabi vienovė, kurioje susikaupia visos*

intelektin s j gos, kad tas s moningas is žmogaus „aš“, kuriame gyvyb atsipalaiduoja nuo atsitiktinumo varžt , gal t b ti suirti ir išnykti.

Materialistai sako, jog po mirties s mon užg sta. Tai ne kas daugiau kaip bloga metafora. Juk kai užg sta laužas, vyksta ne ugnies išnykimas, o vienos energijos formos per jimas kit . Taip pat ir mirties atveju s - mon ne išnyksta, o tiktai pereina kit buvimo form .

Kadangi, - sako žymus pranc z filosofas Anri Bergsonas, - mirties gyvenimas išeina iš smegen gyvenimo rib , jei smegenys apsiriboja sukeldamos jud jim mažos dalies to, kas vyksta s mon je, tai nemirtingumas darosi tiek patikimas, jog prievol j rodyti uždedama ne tam, kas j teigia, bet tam, kas j neigia; vienintel priežastis manyti, jog s mon po mirties išnyksta, yra ta, kad mes matome, kaip suyra k nas. Ta priežastis neturi vert s, jei s mon s nepriklausomumas nuo k no, nors ir dalinis, yra patyrimu rodytas.

Tai, kad atsiskyrimo nuo k no momentu s mon išgyvena ypating pakilim ir neretai atskleidžia dvasinio reg jimo galimumus, rodo dabartinio amerikie i parapsichologo Karlo Osiso darbas. Tarp 640 medicinos darbuotoj jis surinko anket su atsakymais klausim , k žmon s su nesudrumsta, sveika s mone išgyvena mirties momentu. Atsakymai buvo stulbinantys. Pasirod , jog paskutin mis minut mis daugeliui b dingesn ne baim , o ryžtingas pakilumas, siekiantis net egzaltacij . Kartais jie mat dvasin pasaul , bet dažniausiai - mirusius giminai ius, kurie iš jo pirma j . Mirštantieji jaut , kad artimieji padeda jiems pereiti gyvenimo ir mirties rib . Panagrin kime procesus, kurie vyksta mirštant.

*Žmogus gyvena ne vien kart , o tris, - rašo eksperimentin s psichologijos pagrind jas fizikas Gustavas Fechneris. - Pirmoji jo gyvenimo pakopa - nepertraukiamas sapnas, antroji - sapno ir bud jimo kaitaliojimasis, tre ioji - nepertraukiamas bud jimas. Pirmojoje pakopoje iš gemalo išsivysto k nas ir susikuria organus, kuriais jis naudosis antrojoje; antrojoje - atsibunda dvasia ir sukuria organ tre iajai; tre iojoje - išsirutulioja dieviškasis pradas, kuris gl di kiekvieno žmogaus sieloje. Jau ia jis atsiveria mums, tarpininkaujant nuojausiai, tik jimui, jausmams, genialiam instinktui. Tasai Anapus buvimas, kuris mums kol kas tamsus, yra aiškus sieloms, pasiekusioms tre i j buvimo pakop . <...> Per jimas iš pirmosios gyvenimo pakopos antr j vadinasi gimimas; per jimas iš antrosios tre i j - mirtis. Mirtis yra tik antrasis gimimas laisvesniam buvimui, tuomet siela palieka k n , kaip drugelis l lyt (G. Fechner. *Žizn' posle smerti*. Praha, 1915, p. 17).*

Paprastai žmogaus dalijimas k n ir siel yra vis bendriausias ir netikslus, juo apaštalas Paulius nurodo žmogaus esyb s dalijim k n ,

siel ir dvasi (1 Tes 5, 3). Jog moksle taip pat randame ypating pusiau materialin sielos ir dvasios apvalkal, europie i vadinam *astralu, mentolu* ir t.t. Krikšioni mokytojai tur jo tokios subtilios, transfizin s sferos s vok (P.J. Svetlov. *Christianskoje verou enije*. 1912, p. 171). Šiam teigimui pritar daugelis m stytoj ir mokslinink. Antai Pirogovas man, kad pomirtinis „k nas“ yra nuaustas iš kažkokios nežinomos energetin s substancijos.

Po mirties žmogaus siela pereinanti *astralin kn*. Galop žmogaus dvasia išsivaduojanti iš *astralinio kno* ir pereinanti aukščiau j dvasios buvein. Bet dvasios išsivadavimas kartais b na ilgas ir kankinamas procesas, žmogaus *aš* b na tvirtai susietas su savo *astraliniu knu*. Tai atsitinka tuo atveju, kai gyvam esant dvasin sfera nepakan kamai išsirutulioja: per daug didelis potraukis prie žemišk dalyk gali trukdyti pomirtin transformacij. Jei žmogus buvo pernelyg atsidav s žemiems polinkiams, jis patirs nepaprastai sunki išgyvenim, netur damas galimy b juos patenkinti. O jeigu dar jo s žin bus kuo nors prisl gta, tai valios impulsai j nuolatos stums tas vietas, su kuriomis susij s jo praeities gyvenimas. Ir tuomet žmon s gali matyti j kaip vaiduokl arba jausti jo buvim. Tokie pasirodymai dažnai b na tais atvejais, kai mirusiojo gyvenime yra vykusi kokia tragedija (pavyzdžiui, savižudyb arba nusikaltimas). B ta atvej, kai *astral* pavyk nufotografuoti.

Taigi po mirties žmogus t sia savo gyvenim *sieliniam kn*, kuris laipsniškai suyra ir išvaduoja aukštesn j prad - dvasi. Šiame gyvenime mes turime tik busimojo gyvenimo nuojaut. Bet galime b ti tikri, kad visa, kas gražu ir harmoninga, visa, kas gera ir tikra, jame neišnyks, o pasieks visišk suklest jim. Gyvenimas Anapus nebus tušias neveikimas arba slegiantis pasyvumas, nebus *nuolatinis pasivaikš iojimas ro jaus soduose*: jis reikšis kaip srov nepaliaujamos raidos ir veikimo, tobul jimo, siekimo Amžinosios Tobulyb s.

Pomirtinis gyvenimas glaudžiai susij s su žemiškuoju, panašiai kaip paveld jimas ir n štumo s lygos daro tak žmogaus gimimui ir gyvenimui. Žmogaus gyvenimas duotas mums ne atsitiktinai. Formuodami savo dvasi gyvenimo keliuose, mes rengiame j Amžinybei. Kiekvienas nusineš Anapus tai, k sau pareng šioje žem je. Kirmino pagrauzta s kla niekuomet neduos sveiko augalo. Blogis ir dvasios skurdas žem je aidu atsilieps m s buvime Anapus. Tod l kiekvieno, kuris rimtai svarsto gyvenimo ir mirties problem, pareiga, Evangelijos žodžiais, jau ia *krauti sau dangiškus turtus*.

(Naudotasi: E. Svetlov. *stoki religii*. Briuselis, 1970).

KRIKŠ IONYB ŠIANDIEN

Stirnius [Edvardas Šiugžda]

KATALIK VEIKIMAS PASAULYJE

Katalik veikimas, atsiradęs šio amžiaus pradžioje Italijoje, išaugo galingą krikščionišką judėjimą, apimančią daugelį pasaulio kraštų ir kontinentų. *Katalik veikimo* organizacijos - pasaulietinės. Joms didžiulį poveikį padarė Vatikano II Susirinkimas, išskeldamas pasaulietiškas atsakomybės už dabartinio pasaulio likimą. Susirinkimo *Dekrete apie pasaulietiškas apaštalavimus* katalikai raginami būti aktyviais, sąmoningais ir savarankiškais krikščionių bendrijos nariais. Tokiems tapti jiems padeda pasaulietiškos katalikų, pirmiausia *Katalik veikimo* organizacijos.

Pagrindinis *Katalik veikimo* organizacijų tikslas - katalikų sukleidimas. Vieni šios organizacijos aktyvistai tai supranta tik kaip religinę *Katalik veikimo* narių susibūrimą ir krikščioniškos doktrinos plėtojimą tarp savų praktikuojančių labdarybę. Kiti mano, kad katalikų reikia skleisti dalyvaujant politinėje ir socialinėje-ekonominėje veikloje tarp visų tikėjimą žmonių ir netgi netikintųjų, t. y. būtinai apaštalais. Pastaroji tendencija tapo suprantama ir reikalinga mokslo ir technikos pažangos epochoje. Po Vatikano II Susirinkimo kai kurios *Katalik veikimo* organizacijos reikalauja, kad visi pasaulietiniai taptų misionieriais - krikščionių idealų propaguotojais, ir smerkia tuos, kurie rėpinasi vien savo sielos išganymu. Tokius reikalavimus *Katalik veikimo* organizacijų nariams išsklaidę daugelio šalių *Katalik veikimo* organizacijų nauji statai, priimti 1970 m. pabaigoje.

Katalik veikimo organizacijos susikūrė daugelyje Europos, Afrikos ir Lotynų Amerikos šalių, taip pat JAV ir Kanadoje. Šalia nacionalinių (t. y. atskirų šalių) organizacijų yra ir tarptautinių. Nors *Katalik veikimas* nebažnytinis, o pasaulietinė organizacija, aukštesniais jo vadovybės yra dvasininkų rankose.

Katalik veikimas apima vairesnio amžiaus žmones: 4-10 m. vaikai jungiasi vaikų organizacijoms, 10-15 m. - skautams (berniukai) arba gidams (mergaitės) organizacijoms, 16-30 m. (nevedę ir netekę jusios) — jaunimo (vyrų arba moterų) organizacijoms, asmenys per 30 metų (arba vedę ir ištekę jusios) - vyrų katalikų arba moterų katalikų organizacijoms. Daugelyje šalių yra sukurtos organizacijos pagal profesijas: darbininkų, studentų, aktorių, leidėjų ir t. t.

Tarptautiniame darbininkų judėjime veikia *Katalik veikimo* darbininkų organizacijos, kurių takingiausi ir masiškiausi yra Pasaulinis krikščionių darbo žmonių judėjimas, Tarptautinė krikščioniško darbo jaunimo organizacija, Tarptautinis kaimo ir žemdirbių katalikiško jaunimo judėjimas ir kt. takingiausia ir gausiausia - Tarptautinė krikščioniško darbo jaunimo organizacija. Ji vienija nacionalines katalikiško darbo jaunimo,

vaikin ir mergin nuo 14 met iki santuokos organizacijos, savo veikl kreipia individual poveik .

Be Tarptautin s krikš ioniško darbo jaunimo organizacijos, veikia Tarp- tautin katalikiško jaunimo federacija (j eina Tarptautinis kaimo ir žemdirbi katalikiško jaunimo jud jimas ir Tarptautin krikš ioniška stu- dent jaunimo organizacija), *Pax Romana* - Tarptautinis student katali- k jud jimas. Masiškiausia - Tarptautin katalikiško jaunimo federacija, vienijanti 10 mln. vaikin ir mergin , ir Tarptautin krikš ioniško darbo jaunimo organizacija, turinti 3,5 mln. nari .

Gausiausios yra *Katalik veikimo* moter organizacijos. 1967 m. duo- menimis, Pasaulin je moter katalikišk organizacij s jungoje buvo 36 mln. nari . Iš tarptautin s vaik aukl jimo asociacijos pažym tinos Tarptautin skautizmo konfederacija, Pasaulin d stytoj katalik s junga, Jud jimas už krikš ioniškas šeimas, kuris vienija 100 000 šeim .

Katalikiškos spaudos, radijo, televizijos ir kino klausimais tarptautiniu mastu r pinasi tokios organizacijos kaip Tarptautin katalikiškos spau- dos s junga, Tarptautin katalikiška radijo ir televizijos organizacija, Tarp- tautin katalikiška kino tarnyba.

Katalik veikimo organizacij veikla ir metodai. Šiuolaikin s kapi- talistin s šalys pasižymi visuomen s interes vairumu. Šalia katalik veikia kit krikš ionišk konfesij bendruomen s, šalia krikš ioni - ateis- tai, šalia idealistiniais siekiais gyvenan i žmoni yra suburžuaz jusi ir sumaterial jusi , šalia katalikišk partij veikia dešiniuosios ir kairiosios (kartais net ir ultrakairiosios). Tod l katalikiškos (tarp j *Katalik veikimo* organizacijos) turi veikti gana sud tingomis, nors ir demokratin mis s - lygomis. *Katalik veikimas* nukreiptas dviem kryptim: vid , kai aukl - jami ir ugdomi savi nariai, ir išor , kai dirbama su katalikais, einan iais

Katalik veikim , ir nekatalikais. Dabar didesnis d mesys skiriamas antrajai veiklos kryp iai - *Katalik veikimo* nariai tampa misionieriais. Ypa didel reikšm skiriama darbui su *žemesniaisiais* sluoksniais, ku- rie stokoja artimo meil s ir paramos. Tai - ligoniai, vienišieji, nusen , emigrantai ir kt.

Katalik veikimo aktyvistai stengiasi skirti d mesio kiekvienam žmo- gui. Pavyzdžiui, pranc z krikš ioniško darbo jaunimo žurnalas *Jeunesse ouvriere* pa i tobulinimosi problemas sieja su konkre ia artimo meile. Žurnalas nuolat informuoja: „*Klodina su kitomis dviem mergait mis sa- varankiškai mokosi stenografijos, nes jos neturi pinig mok ti už moksl ; atelj darbuotojos kart per savait moko si ti bedarbes Agnes ir Kris- tin ; organizacijos aktyvistai pasiek , kad jaunam emigrantui alžyrie iui buvo padidintas atlyginimas*“ ir t. t.

Vis dažniau *Katalik veikimo* organizacijos iškelia tokias problemas, kaip užimtumas, atlyginimo dydis, profesinis mokymas, laisvalaikio

organizavimas; šios problemos rpi darbininkams, studentams, moterims. *Katalik veikimas* orientuojasi atskirus socialinius sluoksnius (pavyzdžiui, darbininkui lengviau rasti bendr kalb su darbininku, nam šeimininkei - su nam šeimininke, mokytojai - su mokytoju). Moter organizacijos atlieka praktin s mokyklos moterims vaidmen .

Kiekviena *Katalik veikimo* organizacija turi savo patalpas su televizoriumi ir radiju, biblioteka, kartais net su kino aparatu, kuri prieinama visiems. Katalik jaunimas organizuoja vairius b relius ir kursus, apiman ius visas jaunimo gyvenimo sritis: tai profesiniai kursai, dramos b reliai, rengimo šeimos gyvenimui kursai, vasaros stovyklos ir t. t. Ypa daug d mesio skiriama katalik sportiniams centrams. *Katalik veikimo* organizacijoms rpi ir jaunimo turizmo problemos: jje rengia seminarus ir stažavim si [vairiose šalyse, organizuoja jaun darbinink atostogas, kur suteikiami pig s kambariai su išlaikymu, nemokamas sportinis inventori us, kult rin s paslaugos.

Šalia individualaus darbo *Katalik veikimo* organizacijos rengia masinius renginius. 1964 m. Tarptautin krikš ioniškoji darbo jaunimo organizacija sureng autokelion - 2000 delegat iš 17-os šali 400 autobus suvažiavo Strasb re vykus pos d. Kiekvienas autobus pervažiavo ne mažiau kaip per trij šali teritorij . *Katalik veikimas* panaudoja ir fizinio darbo aukl jam j vaidmen . Neretai jo organizacij nariai stato vairiausius objektus: gyvenamuosius namus, stadionus, bažny ias. Darbo dienos dalis skiriama bendrai maldai, pamoksl klausymui, veiklos problem svarstymui.

B dingas *Katalik veikimo* organizacij darbo metodas - konferencijos, kasmetin s kampanijos (pvz., Krikš ioniška šeima, Katalik Bažny ios socialinis mokymas ir t. t.), socialin s savait s, nacionalin s dienos, skirtos tikin i j kontaktui su dabartiniu pasauliu (konstitucija ir katalikai, mokykla ir katalikai, socialinis apr pinimas ir katalikai ir pan.). Rengiami pranešimai apie Katalik Bažny ios doktrin , apie *Katalik veikimo* vaidmen ir reikšm ; seminaruose ir simpoziumuose, taip pat bendrojo lavinimo, profesiniuose ir religiniuose b reliuose nagrin jamas Šventasis Raštas, Vatikano II Susirinkimo dokumentai, organizuojami religini tekst pažinimo konkursai, kuri nugal tojai kaip premij gali gauti audiencij pas popieži . Organizuojami b reliai ir kursai, kur vadovaujantis krikš ioniškuoju mokslu nagrin jamos šeimos ir pasirengimo santuokai problemos: vyro ir žmonos, t v ir vaik , šeimos ir visuomen s santykiai.

Katalik veikimo organizacijos savo veikloje naudoja spauda, radiju, televizija, kinu; vadovyb rengia simpoziumus, konferencijas ir seminarus katalikams žurnalistams, leid jams. Visos tarptautin s ir nacionalin s *Katalik veikimo* organizacijos turi po kelet periodini leidini : leidžia vairiausi literat r beveik visomis pasaulio kalbomis, pradedant iliustruotais žurnalais mažyliams ir baigiant leidiniais akliesiems (Brailio raštu),

ligoniams, studentams, darbininkams ir t. t. Tarptautin katalikiška kino tarnyba palaiko kontaktus tarp bažnytini organizacij ir kino pramonės atstovų. Ji aptaria demonstruojam film moralin vert ir š vertinim pateikia katalikams. *Katalik veikimas* dalyvauja kuriant filmus bibliniais ir evangeliniais siužetais, dokumentines juostas iš popieži gyvenimo. Tarptautin katalikiška radijo ir televizijos asociacija transliuoja radijo laidas, pjeses ir diskusijas religin mis temomis, organizuoja spaudos laidas per Vatikano radij, taip pat rengia telefilm konkursus bei vykdo kitus *Katalik veikimo* propagavimo uždavinius.

Min tos *Katalik veikimo* organizacijos daugiausia veikia šalyse, kuriose Katalik Bažnyia atskirta nuo valstybės, t. y. lyg ir panašiomis s lygomis kaip Lietuvoje. Tai iau yra akivaizdus religin s pad ties skirtumas tarp demokratin šali, kur Bažnyia atskirta nuo valstybės, bet jai leidžiama savo bendruomen s narius aukl ti krikš ioniška dvasia bei pl - toti visuomenin veikl, ir socialistini šali, kur konstitucija analogiškai atskiria Bažny i nuo valstybės, ta iau tikintiesiems teleidžiama melstis, nesuteikiant teis s *eiti visuomen*, tikintieji padaromi antraeiliais pilieiais. Tiesa, demokratin se šalyse katalikišk organizacij, tarp j ir *Katalik veikimo* nari skai ius nedidelis, lyginant su bendru gyventoj skaiiumi. Tai iau ir tai liudija teisingum poži rio religij ir apskritai visuomenin veikl. *Katalik veikimo* organizacijos, nors ir negausios, turi didžiul tak. Tereikia prisiminti, koki žal daro legaliai leidžiama pornografin literat ra, prievartos filmai ir visos kitos sumaterial jimo, net žmogaus degradavimo formos, paplitusios dabartiniame Vakar pasaulyje. Visa tai stengiasi atsverti ir tam priešinasi katalikiškos organizacijos, j periodin spauda, radijas, televizija, kinas.

Katalik veikimo organizacijos išugd daug žinom politini ir visuomenini veik j: Italijos student katalikiškos federacijos narys Aldas Moras, ne kart vadovav s Italijos ministr tarybai (v liau nužudytas ultrakairiosios organizacijos *Raudonosios brigados*)-, B. Du as - deputat r m viceprezidentas; A. Pi onis - deputatas, ministras, ministr tarybos pirmininko pavaduotojas; K. Tonela - deputatas, ministras keliose vyriausybe; Dž. B. Skalja - deputatas ir ministras; Dž. Spataco - ne kart deputatas ir ministras. Ilg laik buv s Italijos *Katalik veikimo* prezidentu V Bašl šiuo metu už m s Italijos Aukš iausiojo teismo tarybos viceprezidento post (1980 m. vasario 12 d. jis žiauriai nužudytas *Raudon j brigad*).

Pranc zijoje apie 12% vyr ir apie 4% moter, dalyvavusi Pranc zijos darbinink *Katalik veikime*, už m vairius politinius postus. Pavyzdžiui, vienas iš pranc z krikš ioniškojo darbo jaunimo organizacijos spaudos darbuotoj p Bakenas v liau tapo darbo ministru. Panaši pavyzdži rastume ir kitose šalyse. Buv s Anglijos jaun j darbinink krikš ioni narys M. Fol jus tapo bendruomen s r m nariu, ministru leiborist vyriausybe, valstybės sekretoriaus pavaduotoju gynybos klausimais.

B t galima surasti analogij tarp *Katalik veikimo* organizacij ir *Eucharistijos bi iuli*, ta iau m s *Eucharistijos bi iuliai* veikia nelegaliomis s lygomis, - slapti ir pusiau slapti susirinkimai ne visada duoda norim rezultat . Apie koki nors sav katalikišk spaud n ra ko ir kalb ti. Tod l *Eucharistijos bi iuli* veikla lieka uždara, negalinti tur ti didesnio poveikio visuomenei, nors savo nariams daro didel poveik .

Vanduol [Loreta Užemeckait]

AŠ IŠ SAVO DANGAUS

Aš iš savo mažy io dangaus
surinksiu visus žiburius,
išsisklaidžiusius, tolimus,
kad vien kart gal iau juos paberti...

Gal tada mano dangus bus platus,
mano j ros - berib s, audringos,
mano planetos - saul s planetos...

švies mano miest
laisvi keliauja tolimi laivai.
Jie, j ros bang išsupti,
audroj ned žta ir saugo
tolimus ir degan ius žaibus ilgai
po to, kai gr žta ramius pakran i uostus.

J bur s plazda, v j nešamos tol ,
kaip dainos nesibaigian ios
galingam j r s kury, -

švies mano miest
laisvi keliauja tolimi laivai...

Ten toli ne žengiamos girios,
kurias aš einu neju iom,
kad sugr ž iau,
kad nuei iau toli.

Ir žino iau, k žmogui paduot.
Ir kada.

Kad tik iau labai,
kad nor iau dalytis savim.

Mano girios žengiamos b t .

VIRŠ AŠAROM PASRUVUSI SM TKELI

Viršum tamsybi , slenkan i tirštai,
Kunigo rankos tautai rodyt keli
Išk l laiko OSTIJ aukštai.

Duok Dieve, kad tos rankos nepavargt
 Laikyti OSTIJ kasdien sunkioj kovoje.
 Tegu jose stipryb s visos kartos
 Kaip rado vakar, ras šiandien ir rytoj...
 Tepakelia parpuolusius iš pelki ,
 Teparemia pavargusius pe ius,
 Tenepagaili nuskriaustiesiems meil s
 Ir b t mažais išmoko išdidžius.
 Ir glaudžiasi suvargusi T vyn
 Sukruinta širdim - prie rank t ger .
 Apginkit j , kaip amžiais bo iai gyn ,
 Bet ne ginklais - J GA DELN TYR .
 (Iš montažo minint kun. Juozo Šal iaus 80-met , 1980 01 13)

BAŽNY IA LIETUVOJE IR PASAULYJE

Pamin tas arkivysk. Jurgis Matulaitis. 1980 m. sausio pabaigoje Ma-rijampol je (Kapsuke) buvo iškilmingai pagerbtas atminimas Dievo tarno arkivysk. Jurgio Matulai io-Matulevi iaus, kurio beatifikacijos byla veda-ma Romoje.

Sausio 26 d. vyskupai Liudvikas Povilonis ir Vincentas Sladkevi ius koncelebravo šv. Mišias ir meld si prie Dievo tarno Jurgio sarkofago. Vysk. V Sladkevi ius iškilmi proga pasak pamoksl , aiškindamas Die-vo tarno titulo, kuris suteiktas arkivysk. Jurgiui Matulai iui, prasm ir reikšm .

T pa i ir per kelet kit dien koncelebracines šv. Mišias aukojo ku-nig grup s, tarp j - 1979 metais Kauno kunig seminarij baig kunigai, Vilkaviškio vyskupijos vikarai (11 kunig) ir kt. Pamoksl pasak Kalvarijos vikaras. Po vis mald , vikar prašomas, sarkofago koply ioje trump kon-ferencij pasak kun. Juozas Šal ius. Kalb tojas iš k l darni santyki su klebonais palaikymo svarb ir kitus klausimus. Akcentavo Bažny ios eku-menizmo id j , kunig vienyb s b tinum ir ugdymosi reikal . Jis pabr ž , kad šiandienin kunigo veikla turi b ti *sentire cum Ecclesia*. *Jausti su Bažny ia* - tai ži r ti, ar tavo mintys atitinka giliausi Bažny ios mint , pajusti savo atsakomyb , ieškoti ne savo, o Dievo garb s.

Popiežiaus Jono Pauliaus II žodis ligoniams. *Mieli broliai ir seserys! J s esate ligoniai. Ži rint žmogiškai, j s praradote daug galimyb , kurias turi gyvenime sveikieji. Bet, antra vertus, dr stu pasakyti, kad j s esate privilegijuoti antgaminiu atžvilgiu. Tam tikra prasme j s esate panaš s m s Viešpat J z Krist , Nukryžiuot j , d l to esate tokie stipr s. Aš remiuosi jumis* (1978 m. rugs jo 24 d. bendroje ligoni audiencijoje).

Airiai meldžiasi už Lietuv. Airijos sostinėje Dubline buvo atlikta novena už Lietuv. 9 šeštadienius, pradedant gruodžio 22-ja, Airijos bažnyiose buvo viešai kalbamas rožančius prašant Lietuvai religijos laisvės.

Indijos ministras vertino misionierių veiklą. Indijos ministras Singhas dalyvavo pašventinant katalikų ligoninę Kailaspuro kaimelyje. Tačiau proga ministras pasigrojo katalikų misionierių darbais. *Religija*, - sakė jis, - kuri neskelbia meilės, neatjauja artimo ir jam netarnauja, negali būti laikoma tikra religija. Ind visuomenėje yra pamiršusi šitokią religijos prasmę, be to, indų religija dažnai tampa išnaudojimo priedanga. Todėl daugelis nusigrįžta nuo induizmo ir pasekė budizmą, krikščionybę arba islamą. Ministras aptarė ir krikščionims daromus priekaištus, esančius karitatyviniame veikla siekianti patraukti žmones prie savo religijos. *Aš pasakyčiau, jog jie dirba ne dėl to, kad padaryt žmones krikščionimis, bet kad išmonint juos, jog ir jie yra žmogiškos būtybės.* Krikščioniai misionieriai vieninteliai, kurie eina dirbti nuošaliausiose vietose ir džiunglėse.

Vargingiausi į vargšus Motina. 1979 metų Nobelio Taikos premijai buvo pasiūlyta 56 kandidatai, tarp jų - lenkų kardinolas Vyšinskis ir JAV prezidentas Karteris. Tačiau premija buvo paskirta Kalkutos Motinai Teresei, *Mirštanti angelui.*

Babelio bokštas. Irako vyriausybė nori atstatyti babilonių bokštą, kuris yra 90 km nuo Bagdado. Atstatymo darbai turi būti vykdyti per 10 metų.